

hláska

ročník XVIII, 2007, č.3

Z hradů a zámků Lotyšska a Litvy

Petr Sokol

Na podzim roku 2006 jsem měl možnost při kratší cestě do Lotyšska navštívit v této zemi a sousední Litvě několik panských sídel počínaje zrekonstruovanou raně středověkou jezerní osadou přes vrcholně středověké hrady po barokně rokokový zámek. Památky v těchto zemích mají svá specifika daná odlišným reliéfem země a tedy i umístěním sídel v krajině, dějinami a nakonec i přístupem k památkám v nedávné minulosti i současnosti.

Jde o region, jehož prvními známými obyvateli od cca 3000 – 2000 let př. Kr. byli v severní části ugrofinské kmeny, v jižní části kmeny baltské. V posledních staletích př. Kr. byla oblast zapojena do obchodních styků s germánskými i římskými oblastmi. Od 8. století po. Kr. vedla z Řížského zálivu směrem na jihovýchod důležitá vikingská obchodní cesta, později přes vzniklou Rus dále k jihu. V této době se v oblasti střetával vliv Vikingů a Rusů. Ve 12. století byly stále baltské a ugrofinské národy rozděleny na řadu kmenů, dosud nepřijavšimi křesťanství. Nejzápadnějším baltským kmenem na území dnešní Litvy byli Prusové, nejvýchodnější kmeny byli již postupně asimilováni Slované. Na počátku 13. století v oblasti řížského zálivu vznikl řád mečových rytířů, který ještě předtím, než se stal jako livonský řád odnoží řádu německých rytířů, ovládl velmi brzo značnou část území s původním obyvatelstvem. O něco později začal na jihozápadě regionu působit i zmiňovaný řád německých rytířů. V oblasti se střetávaly zájmy tohoto řádu se zájmy Rusi z východu a Dánska v oblasti Estonska. V polovině 14. století byl již téměř celý region podmaněn řádem německých rytířů, i když nejmenších úspěchů dosahoval řád v Litvě. Jednotlivé baltské a ugrofinské kmeny byly postupně asimilovány, v Lotyšsku tento proces vrcholil v 16. století. Jako reakce na postup řádu se však sjednocovaly zejména litevské kmeny a Litva se v průběhu 14. století stala významným politickým hráčem. V roce 1389 spojila své osudy s Polskem a jako poslední evropská země přijala křesťanství. Po porážce řádu německých rytířů se oblast stávala ohniskem sporů mezi Polskem, respektive polsko-litevskou unií, livonským řádem, Ruskem a Švédskem. Značnou část 16. – 18. století vyplňovaly války mezi těmito stranami, přičemž se několikrát měnili spojenci a protivníci. Po ústupu Švédska z mezinárodní scény a vzniku moci Pruského království

následovalo nové uspořádání celého regionu v rámci tzv. trojího dělení Polska na konci 18. století. Tolik tedy velmi stručně k nastínění dějin regionu, které významně ovlivnily vznik a osudy všech dále popisovaných památek.

Araiši, Lotyšsko. 90 km severovýchodně od Rigy nedaleko města Cėsis se nachází oblast, jejímž centrem je nížina zaplněná jezerem Araiši, obklopeným mírnými svahy okolních návrší. Součástí zdejšího muzea v přírodě jsou kromě zrekonstruované jezerní opevněné osady z 8. – 9. století a prehistorických staveb i ruiny hradu na poloostrově v jezeru. Hrad byl postaven livonským řádem ve 14. století za účelem upevnění moci řádu v této oblasti, výrazně poničen byl vojskem Ivana IV. v roce 1577 v tzv. livonských válkách. Obýván však přestal být až v 17. století. Samotný hrad čtyřúhelníkového půdorysu zaujal východní část poloostrova vysunutou nejvíce do jezera, zatímco na západní části oddělené od hradu hradbou a přikopem se rozkládalo rozsáhlé předhradí. Do roku 1561 byl hrad centrem této oblasti náležející livonskému řádu a tvořil podpůrné hospodářské zázemí hlavního sídla, hradu v Cėsis. V době mezi roky 1561 a 1629 tvořil hrad centrum pozemků patřící polskému králi.

V letech 1972 - 74 a 1981 - 92 v části plochy hradu proběhl archeologický výzkum, po němž zůstala část reliktů

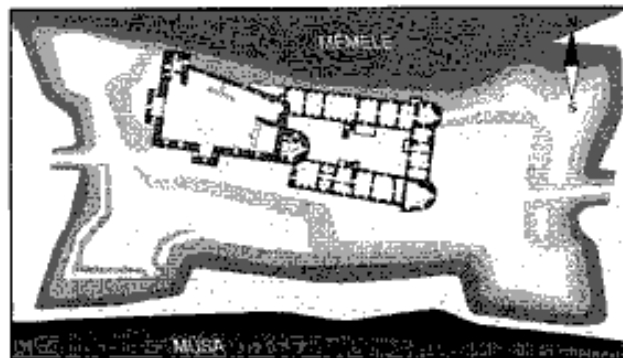
Araiši, výzkumem odkrytá zástavba při západní straně hradu (foto P. Sokol)

Bauska, letecký snímek hradu

staveb odhalena. Při západní hradbě byly odkryty relikvy obytných a hospodářských budov, horkovzdušné topení, místo brány a padacího mostu a část nádvoří dlážděného menšími kameny. Struktura zástavby nesla znaky německých hradů, zatímco výzdoba a zemědělské nářadí zde nalezené napovídá, že významný vliv na život hradu náležel domácímu obyvatelstvu. Částečně prozkoumané a odkryté ruiny hradu jsou nyní součástí širšího celku, tvořeného na nevelkém prostoru na severní straně rekonstruovanou raně středověkou ostrovní osadou, v severovýchodní části přilehlého poloostrova ruinami hradu a na jihovýchodní straně poloostrova maketami staveb z neolitu a doby bronzové.

Bauska, Lotyšsko. Přístup k torzální architektuře, konkrétně k hradním zříceninám, jež jsou nejvýraznějším představitelem torzálních památek, je dosud značně rozdílný i v rámci nevelkého geografického prostoru, jakým je např. Česká republika. Rozdíly v přístupu se projevují v citlivosti či razanci oprav nebo jiných zásahů, v používání stavebních materiálů, v cfelech a v celkovém uplatnění estetických kritérií kladených na všechny zásahy do takovýcho památek. Problematické úpravy zřícenin nejsou přitom žádným českým specifikem. V poslední době však u nás naštěstí přibývá případů, kdy je upřednostňována tzv. konzervační metoda, jejíž podstatou je co nejcitlivější a individuální přístup ke konkrétní památce vycházející z jejích specifických vlastností a hodnot. Cílem je zachování autenticity památky, získané vývojem v čase, a co největší uchování vypovídací hodnoty zdíva, která samozřejmě mizí s jakýmkoli zásahem do hmoty. Jde o přístup zahrnující péči o hmotu zdíva, omítky a na nich provedené malby či jiné stopy historických lidských zásahů, kamenických člán-

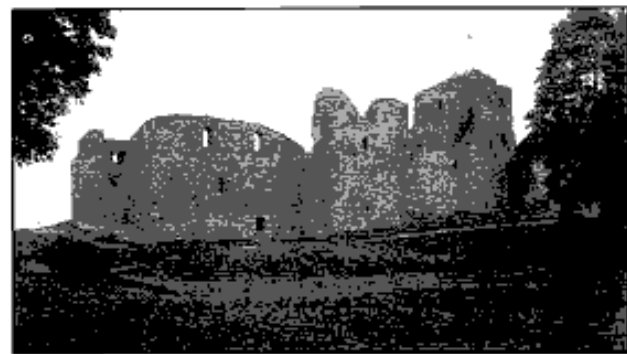

Bauska, půdorysný plán hradu

ků, dřevěných prvků, kovových detailů apod. Je potěšující, že tento přístup k úpravám (nejen torzálních) památek je „vyvážen“ českými restaurátory i za hranice a s jeho uplatněním se lze setkat v různých koutech Evropy. Jedním z takových zahraničních příkladů, kde působí čeští restaurátoři a uplatňují tento způsob úprav památek, je lotyšský hrad Bauska, nacházející se v jižní části země nedaleko hranic s Litvou.

Hrad Bauska jižně od Rigy nedaleko města Jelgava byl založen na místě s osídlením z pozdní doby bronzové livonským řádem v letech 1443 - 56. Pevnost měla upevnit moc řádu v této oblasti a přispět k ochraně hranic s Litvou. Současně hrad kontroloval obchodní cestu z Litvy do Rigy. Stavba byla založena na obdélném půdorysu při severním okraji ostrožny, obtékané na severu i jihu řekami. Delší osou byl hrad orientován ve shodě s touto nevysokou ostrožnou ve směru západ - východ. Vstup z východní strany chránila do prostoru předhradí vysunutá mohutná obytná válcová věž, spojená s menší věží na opačné straně brány jak v úrovni pater, tak i suterénu. Protější západní stranu chránila široká pravouhlá bašta se zaoblenými nárožními, severozápadní nároží hradu pravouhlá bašta a jižní delší stranu, která na rozdíl od severní strany nebyla chráněna prudkým svahem k řece, zpevňovala uprostřed rovněž téměř pravouhlá, mírně lichoběžníková bašta. Při severní a jižní straně stály v celé délce obytné a hospodářské prostory, které svíraly podélné nádvoří.

V roce 1551 byla uzavřena smlouva mezi livonským řádem a Polským královstvím, ve které se Polsko zavázalo k pomoci řádu proti Rusku a řád k odevzdání některých hradů na určitou dobu Polsku. Bauska přešla pod moc polského krále v roce 1559, ovšem už dva roky nato vyměnil tento hrad s Polskem za jiný poslední řížský arcibiskup, vévoda Vilém Braniborský. V roce 1562 byl livonský řád zrušen a jeho poslední převor Gotthard Kettler se stal vévodou nového kuronského a zemgalského vévodství. Hned toho roku získal vévoda i Bausku. Po livonských válkách v roce 1582 začal vévoda Gotthard Kettler s rekonstrukcí hradu, zejména na východní straně, kde se do té doby nacházelo předhradí. Místo něj zde byl budován trojkřídlý zámek, přimykající se k východní, původně vstupní straně hradu a prodlužující tak obdélný uzavřený půdorys pevnosti. Nová nároží zpevnilo okrouhlé obytné bašty, z nichž se na jedné dochovaly fragmenty sgrafitové výzdoby, jediné zachované v Lotyšsku. Po smrti Gottharda Kettlera se vévody stali dva jeho synové, Vilém a Fridrich. V roce 1596, kdy byly práce na východní straně hradu dokončeny, bylo vévodství rozděleno na Kuronsko a Semigalii. Během polsko - švédské války, kdy švédská vojska okupovala Rigu i

Bauska, Starý hrad od jihu (foto P. Sokol)

blízkou Jelgavu, přebýval v letech 1621 - 24 vévodský dvůr v Bausce. Švédí hrad obsadili v roce 1625 a udrželi se zde až do roku 1628, kdy byli donuceni odejít. Další dramatické děje spojené s hradem na sebe nedaly dlouho čekat. V roce 1658 obsadila švédská armáda Jelgavu a vévoda byl následně donucen vydat i Bausku. O získání hradu se několikrát neúspěšně pokusila polská vojska, až ho nakonec Švédí v poničeném stavu po podepsání mírové smlouvy v roce 1660 opustili. Opakovaně ničený hrad byl poté opraven za vévody Jakuba. V roce 1701 však vypukla tzv. severní válka a hned na jejím začátku Bausku obsadili švédské oddíly a král Karel XII. se rozhodl vytvořit z hradu zásobovací a strážné místo pro ochranu hranic. Kolem hradu začal být budován nový obranný dělostřelecký systém se čtyřmi nárožními bastiony. Na konci srpna roku 1705 získala toto území ruská armáda a Petr Veliký nařídil následujícího roku svým generálům v Kuronsku, aby zničili pevnost v Jelgavě a Bausce. Destrukce postihly zejména nový dělostřelecký obranný systém a jižní křídlo nového hradu vybudovaného na místě předhradí v 2. polovině 16. století. Po této válce se vévoda Ferdinand již do Kuronska nevrátil a místní obyvatelé začali, zprvu tajně, rozebírat materiál pobořeného hradu. Na konci 18. století, kdy sem v souvislosti s Koszczuszkovým povstáním přišlo opět ruské vojsko, nemohli již vojáci hrad využít pro jeho neobyvatelnost.

Restaurátorské práce probíhají na hradě od roku 1976. V první fázi byla nová křídla na východní straně doplněna ve hmotě a to i za použití dnes těžko pochopitelného materiálu (nevyhovujícího typu cihel, tvárníc, železných traverz, betonových desek apod.). Šlo o materiál získaný např. i jako přebytek z jiných staveb. V posledních letech zde působí čeští restaurátoři, pod jejichž vedením se citlivému přístupu k památce učí místní odborníci. Pozornost je věnována jak zdivu a jeho detailům ve staré části, jež je dnes zachována ve stavu ruiny, tak i např. úpravám interiérů nové části. Dokončeno již bylo restaurování sgrafitové výzdoby na jedné z bašt nové části a zakrytí této bašty střechou s pálenou krytinou. Zásahy jsou vedeny s cílem potlačit v nové části působení necitlivých zásahů ze 70. let a ve starém hradu zabránit pokračující destrukci. Tyto zásahy mají být na jedné straně účinné, na straně druhé nenápadné, pro běžného návštěvníka na první pohled v kontextu celé stavby téměř neviditelné.

Přístupné, dosud syrové interiéry nové části hradu, s přiznanými stavebními zásahy ze 70. let, jsou pod vedením správy hradu citlivě a nápaditě využity pro expozici o dějinách hradu, jeho restaurování, o architektonických i výzdobných prvcích a věnuje se i tématům, majícím vztah k hradu a době jeho existence. Celá expozice je zhotovena velmi střídme a její výhoda spočívá i v šetrnosti vůči památce – na traverzách zavěšené skleněné panely, dřevěné stojany a drobné skleněné vitríny obsahující texty, nákresy, fotografie i předměty nijak nenarušují dojem z prostoru. Hrad je pěknou ukázkou toho, jak lze citlivě využít hrubou stavbu památky k muzejním účelům a pro prezentaci sebe samotné, kdy právě syrovost a téměř prázdné prostory vyvolávají zvláštní dojem a přitahují pozornost návštěvníků i k problematice péče o památky. Konzervace torzální architektury byla také tématem mezinárodní konference, která se na Bausce uskutečnila v roce 2002. Vedení hradu úspěšně rozvíjí i započatou tradici kulturních festivalů, koncertů, historických dnů se soutěženími a ukázkami femesel. Ve shodě s obdobím rozkvětu hradu i jeho dochovanou archi-

tekturou jsou tyto akce zaměřeny na období pozdního středověku a renesance (např. slavnosti v sále Nového zámku, vycházející z důkladné znalosti dobových reálií). Touto specializací se Bauska doplňuje s jinými lotyšskými památkovými objekty, zejména s blízkým barokním zámkem Rundale.

Rundale, Lotyšsko. Jen 8 km jihozápadně od Bausky stranou od silnice se rozkládá rozsáhlý areál barokního a rokokového zámku Rundale. Jeho stavba úzce souvisí s událostmi v tehdejší vysoké politice. V roce 1710 se oženil kuronský vévoda Fridrich Vilém s Annou Ivanovnou, neteří Petra Velikého. Šlo o výsledek snahy Ruska získat vliv v Kuronsku, dosud formálně polského vazala. Po smrti Petra Velikého se Anna stala v roce 1730 carevnou. Již několik let předtím se Anniným poradcem a milencem stal

Rundale, letecký pohled na zámecký areál

Rundale, hlavní průčelí s bránou (foto P. Sokol)

poalbtský Němec, baron Ernst Johann von Bühren, úspěšný spekulant. Díky nezájmu Anny o vládu soustředil tento muž velkou moc a vliv. Jeho způsoby a zkorumpovanost ho přivedly do sporů s ruskou šlechtou, ale ta si musela počkat až na změnu na ruském trůnu. Zatím se von Bühren rozhodl vybudovat si v Kuronsku reprezentativní sídlo a pro tento účel pozvala Anna italského architekta Francesca Bartolomea Rastrelliho, k jehož dílům patří i Zimní palác v Petrohradě. Stavba začala v roce 1736 a rychle pokračovala, protože na ní současně pracovalo až tisíc lidí. Po smrti posledního kuronského vévody v roce 1737 Anna přiměla kuronskou šlechtu, aby za vévodu přijala von Bühren. Ten začal následně budovat ještě nákladnější palác v nedaleké Jelgavě a Rundale se ocitl na vedlejší koleji. V roce 1740 však Anna zemřela, stavba byla zcela zastavena a von Bühren musel odejít do exilu, ze kterého se vrátil až po smrti carevny Alžběty s nástupem Kateřiny Veliké. Teprve pak, v roce 1768, byla stavba dokončena, ovšem proti původním plánům již v rokokovém stylu. Výzdobu stěn pro-

vedl sochař Johann Michael Graf, k jehož dílům patří i výzdoba pruského královského paláce v Berlíně, stropní malby vytvořili malíři Francesco Martini a Carlo Zucchi, který se rovněž podílel na výzdobě Zimního paláce v Petrohradě. Po vévodově smrti nebyl zámek užíván pravidelně, hlavním sídlem se stal zámek v Jelgavě. Po anexi Kuronska Ruskem při třetím dělení Polska v roce 1795 byl palác darován jednomu z Kateřininych oblíbenců a obýván byl už jen zřídka. Původní mobiliár byl ještě předtím z velké části přesunut do Německa.

Zámek je tvořen jedním hlavním a dvěma bočními křídly svírajícími nádvoří, uzavřené na zbývající straně branou. Ta je sama ukázkou proměn v důsledku dlouhé doby výstavby zámku. Její původní podoba i velikost se značně lišily od nynější, která je výsledkem zásahu von Bühreny po návratu z exilu, kdy již původní podoba monumentální brány nevyhovovala. Vévodovy místnosti byly umístěny v centrálním křídle paláce, pokoje vévodkyně v západním křídle. Za zámek se nachází rozlehlá francouzská zahrada a za ní, příkopem oddělená, lovecká obora. Zahradní úpravy obklopují celý zámek a vytváří rozlehlý areál. V 70. letech 20. století začalo dlouhodobé a nákladné restaurování tohoto zřejmě nejvýznamnějšího lotyšského památkového objektu, které pokračuje dodnes. Restaurátorské práce se týkají nejen zámku, ale i zahrady. Většina současného mobiliáře byla získána z darů či koupěmi. Z celkového počtu 138 místností je jich kolem 40 přístupno celoročně veřejnosti. Expozice představuje zrekonstruované interiéry a po přechodnou dobu bylo zpřístupněno i několik nezrestaurovaných místností s výstavou, týkající se právě restaurátorských prací.

Trakai, Litva. 28 km západně od Vilniusu je bývalé hlavní litevské město. Trakai. Podle pověsti toto sídlo nedaleko tehdejšího centra Kernavė založil vévoda Gediminas, kterému se v těchto místech zalíbilo po úspěšném lovu. V pramenech je Trakai poprvé uveden roku 1337, což je považováno za oficiální datum jeho založení. Poté, co Gediminas trvale přesídlil do Vilniusu, získal Trakai jeho syn Kestutis. Během jeho vlády, zřejmě v letech 1362 - 82, byl v Trakai založen jeden hrad na poloostrově a o něco později, kolem roku 1400, kdy obranné možnosti prvního hradu přestaly dostatečně vyhovovat, i na ostrově v jezeře Galve. Hrady měly sloužit především na obranu před vpády řádu německých rytířů. V blízkosti hradů se na poloostrově

Trakai, jižní nárožní věž staršího hradu na poloostrově (foto P. Sokol)

rozvíjelo osídlení. Trakai se stalo rodištěm nejslavnějšího panovníka Litvy, Vitautase Didysise. Když se Vitautas stal vládcem Litvy, tehdy již v unii s Polskem, vytvořil z Trakai politické i administrativní centrum země. Žily zde komunity Karaimů, Tatarů, Litvanů, Poláků i Rusů. Zejména Karaimové, židovská sekta etnika původně z Bagdádu, kteří byli Vitautasem do Trakai přivedeni kolem roku 1400 k jeho obraně, zanechali na tváři města výrazné stopy. Jsou jimi staré dřevěné chalupy s modrými, zelenými a žlutými nářezy rozseté podél hlavní cesty.

Trakai, letecký pohled na hrad v jezeře

Hrad je tvořen samostatným jádrem a rozlehlým opevněným předhradím. Vnitřní hrad je na obdélném půdorysu, nevelké nádvoří obklopuje ze všech stran kompaktní zástavba vysokých dvoupatrových paláců s řadou ochozů, v čelní straně je umístěna vstupní věž s bránou, oddělenou od předhradí padacím můstkem a hradbou. Před tímto vnitřním hradem je rozlehlé trojúhelníkové předhradí, jehož plocha mírně směrem k hradu stoupá a umožňuje tak vznik

Trakai, nádvoří hradu (foto P. Sokol)

koridoru mezi předhradím a hradním jádrem na způsob příkopu. Předhradí je opevněno hradbou s okrouhlými baštami, k níž se zevnitř přimykají hospodářské a obytné objekty.

Svůj politický i hospodářský význam ztratil Trakai v 16. století. Během války s Ruskem v 17. století bylo město vyrabováno a spáleno, oba hrady byly zničeny. Zatímco hrad na poloostrově zůstal dodnes ruinou s dochovanými úseky obvodové hradby, nárožních bašt a pahorku po vlastním hradním jádru, ostrovní hrad byl z torzálního stavu znovu vybudován během 2. poloviny 20. století. Tento nezvyklý přístup k hradní zřícenině byl pravděpodobně umožněn významem, jaký hradu Litevci přisuzují. Z některých částí hradu se dochovaly pouze přízemní relikt, jiné, jako např. palác či nárožní okrouhlá bašta předhra-

dí, zůstaly zachovány do úrovně druhého patra, ze vstupní věže do vnitřního hradu zůstala téměř do původní výšky jen nádvorní polovina. Na novou dostavbu byly, stejně jako když byl hrad v minulosti budován, použity červené cihly a profilované architektonické články ze stejného materiálu. Nový stavební materiál byl však na rozdíl od původního odlehčen. Vizuálně se nově dozděně části projevují jasnějším odstínem i pojívem. Od roku 1962 je zde umístěno rozsáhlé muzeum historie hradu.

Literatura: Apals, J. – Apala, Z. 2005: Araiši in ancient time; The project Renaissance of the historical handicrafts and synthesis of the modern technologies in conservation of the 15th – century Bauska fortress-ruin. The problems of historical ruin conservation. Materials of international symposium and conference, Bauska 2002.

Zámečky Hochperk a Křemelák

Petr Rožmberský – Tomáš Karel

O zámečcích pracovně nazvaných Hochperk a Křemelák, ležících na území obce Břasy (okr. Rokycany), se v encyklopedii českých zámků¹⁾ nedočteme. O uvedených objektech je toho vůbec velmi málo známo a tento příspěvek se pokusí zjištěné informace o nich shrnout, rozřídit a posoudit.

O Hochperku vypráví anonymní autor stati Kříše – zámek v Hradech nakladatelství Svoboda následující: „V r. 1730 postavil tehdejší majitel Kříši baron Hochberg asi 1 km jihovýchodně od vsi malý barokní zámek a při něm založil park se zahradou. R. 1858 přešly Kříše do majetku Šternberků. Od nich je koupilo v 19. století uhelné těžařstvo Max v Břasích. Když doly získal Jan David Starck, ... přestal být zámek stálým sídlem a sloužil jako lovecký zámek. Před 1. svět. válkou byl už jen obytným domem zaměstnanců firmy J. D. Starck. Po r. 1918 jej firma pro zchátralost prodala. Poslední soukromý majitel upravil zámek do dnešní neslohové podoby a obnovil při něm park se zahradou“. Následuje popis objektu, je přiloženo foto a stať končí větou: „Budova dnes patří ONV Rokycany a slouží jako domov důchodců“.²⁾

V uvedeném textu je několik chyb. Především zámeček stojí mezi Kříšemi a Vranovicemi, tedy nikoli jihovýchodně, ale severovýchodně od Kříší. Rok 1858 je snad tiskovou chybou a zdá se, že správněji by mělo být 1758, kdy získal radnické panství v dražbě Jan Nepomuk ze Šternberka.³⁾ Připojení statku Kříše (nazývaného také Darová) k panství Radnice je někdy snad omylem kladeno do roku 1759:⁴⁾ statek tvořený dvorem Darovou a vesnicí Kříše byl však prokazatelně přikoupen k radnickému panství roku 1725.⁵⁾ Zda byly Kříše po roce 1725 opět od Radnic odděleny a roku 1758/1759 znovu přikoupeny, není známo a je to velmi nepravděpodobné. Jak uvidíme dále, zámeček Hochperk, ačkoli se nalézá na katastru Kříší, zřejmě neměl s Kříšemi nic společného, neboť byl počítán k Vranovicím.

O zámečku jsou na internetu k dispozici zajímavé, avšak někdy si i odporující údaje: Zámeček Hochperk byl prý postaven majiteli dolu Liewald a dlouhou dobu sloužil jako domov důchodců. Nebo v článku Těžba uhlí na Radnicku ve 20. století od V. Malkuse stojí, že na dole Kateřina doloval baron z „Hochbergu“, který zde nechal vystavět zámeček. Břaský kronikář J. Ryba a pracovník okresního archivu P. Soudek uvádějí, že před rokem 1730 byla ve

Vranovicích otevřena sírná huť, sklárna, kypárna a povrchový důl kamenného uhlí, majetek jakéhosi Hochberga. Zhruba v téže době byl vystavěn místní „Zámeček“ na místě staré rozvalené tvrze, existující zde od 11. století (sic!). Zámek původně patřil k Vranovicím a až později byl převeden do kříšského katastru; stavba velmi často měnila své majitele.⁶⁾ V historii Kříší zmínění autoři píší, že zámeček Hochperk je na okraji Kříší směrem k Vranovicím a byl postaven firmou J. D. Starck, později sloužil jako byty pro zaměstnance dolu Matylda. Podnikatel Emil Kabát jej opravil, rozšířil a vysázal park vzácnými stromy. Po zestátnění roku 1948 chátral a roku 1965 z něj byl vybudován domov důchodců. Dnes je majetkem italské firmy Železná lávka se sídlem v Praze.⁷⁾

Že zámeček Hochperk původně náležel k Vranovicím dokládá topograf J. G. Sommer, který k roku 1838 připomíná existenci zámečku při popisu Vranovic (nikoli Kříší) a dodává, že Vranovice bývaly samostatným statkem.⁸⁾ V dosud publikovaných přehledech dějin Vranovic se však Vranovice jako samostatný statek neuvádí a v inkriminovaném období by měly být součástí panství Radnice.⁹⁾ O rodu baronů Hochbergů se nám zatím podařilo zjistit jen to, že od roku 1741 byl Jan Antonín Hochberg z Hengersdorfu majitelem statku Hluboš na Přibramsku, který jeho potomci drželi do roku 1816.¹⁰⁾ Od roku 1753 vlastnil statek Odlochovice na Sedlčansku František, svobodný pán (tj. baron) Hochberg z Hengersdorfu (sic!), který jeho vdova Barbora roku 1786 prodala.¹¹⁾

Zmatek v údajích o pojednávaném objektu mohl být způsoben také tím, že v dnešní obci Břasy (kam náleží také Kříše a Vranovice) se nalézá ještě jedna lokalita zvaná „Zámeček“. Dozvídáme se o tom opět z internetu: jmenovaní J. Ryba a P. Soudek říkají, že v roce 1945 si Rudá armáda zřídila závoru na Křemeláku u tehdejšího „Zámečku“, dnešní budovy obecního úřadu (historie Břas). Jinde se uvádí, že v roce 1960 bylo sloučeno 5 obcí (Vranov, Kříše, Darová, Vranovice, Stupno) v obec Břasy a úřadovna MNV byla nejprve v budově keramických závodů (v tzv. „Parlamentu“) a později byl pro tyto účely opraven „Zámeček“ mezi Vranovem a Stupnem.¹²⁾ V novověku vzniklých Břasích, kde byl roku 1838 jen horní úřad se čtyřmi panskými staveními,¹³⁾ se patrová budova obecního úřadu nalézá na jejich okraji při silnici do Stupna v poloze Křemelák, nyní

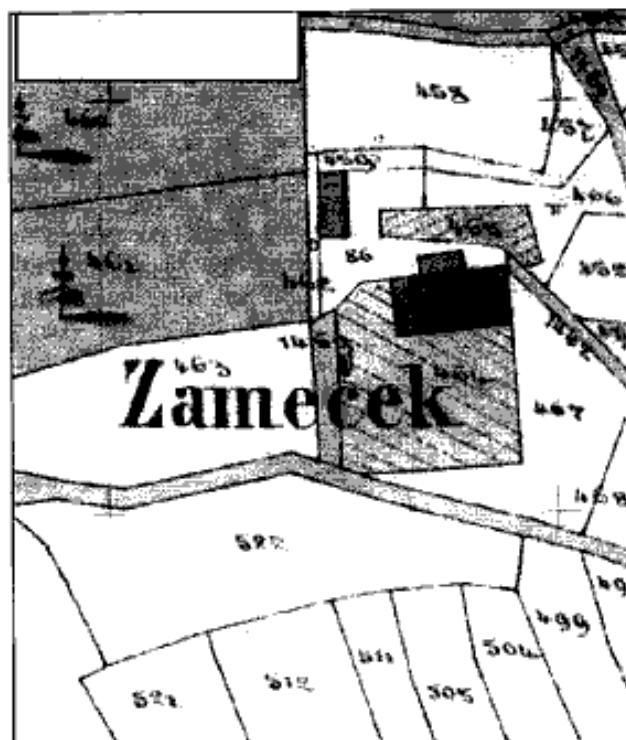
Výřez z mapy 1. vojenského mapování 1764 – 1768. Hochperk mezi Křiševi a Vranovicemi není zakreslen; patrně ještě neexistuje

Křemenáč. Tohoto objektu se nejspíše týkají zprávy z přelomu 19. a 20. století, kdy bylo v Břasích šternberské ředitelství uhelných dolů.¹⁴⁾ V tzv. „Zámečku“ v Břasích, „nepatrném, jednopatrovém, moderním stavení“, bývaly uloženy nálezy z pohřebiště u samoty Bašta.¹⁵⁾ Zámeček na Křemeláku mohl být původně budovou horního úřadu (roku 1838) a potom ředitelstvím uhelných dolů.

Vraťme se však k Hochperku. Podle na začátku této práce uvedené stati Křiše – zámek z Hradů, tvrzí a zámků nakladatelství Svoboda je zámek Hochperk obdélná přízemní budova s valbovou střechou a čtyřhrannou věžkou nad ní. Ze střechy vybíhá uprostřed trojosé polopatro s vikýřem po stranách. Okenní ostění jsou prostá. Ve středu bočních průčelí jsou proražena sdrúžená, trojitá, půlkruhově zaklenutá okna. K jednoduchému portálu vede dvojramenné schodiště, neboť přední strana zámku, stojícího na svahu, má přízemí zvýšené. Uvnitř jsou chodby zaklenuty valeně nebo plackami, místnosti mají rovné stropy.¹⁶⁾

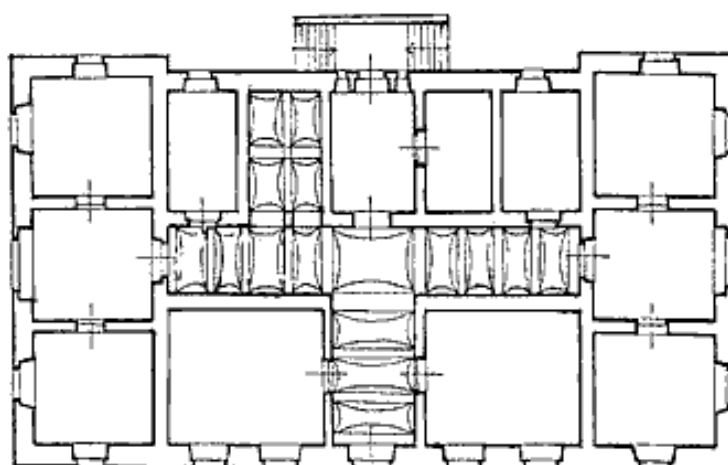
Do objektu zámku Hochperku (Křiše čp. 59) se v roce 2002 podařilo „proniknout“ Tomáši Karlovi, který při té příležitosti pořídil neměřené schéma půdorysu přízemí a sklepa. Vnější podoba zámku je poměrně střídmá, přesto je na místě jeho výše uvedený popis poněkud rozšířit: Zámek je situován v mírně svažité poloze, která byla využita pro koncepci celkové dispozice. Stavba je svojí delší osou situována po vrstevnici a tak zatímco vstupní průčelí je opatřeno vysokým soklem zpoza zapuštěného suterénu, je dvorní strana více zapuštěna do svahu a umožňuje tak téměř přímý výstup na parkově koncipovanou terasu.

Obdélná budova Hochperku má ve střední části ve střeše rozměrný trojosý vikýř, který by se dal označit za rizalitovou nástavbu. Vikýř je kryt valbovou střechou. Ve střeše na vikýř po stranách navazují pultové novodobé vikýře s pásovými okny, tvořící podstřešní patro. Stávající krytina

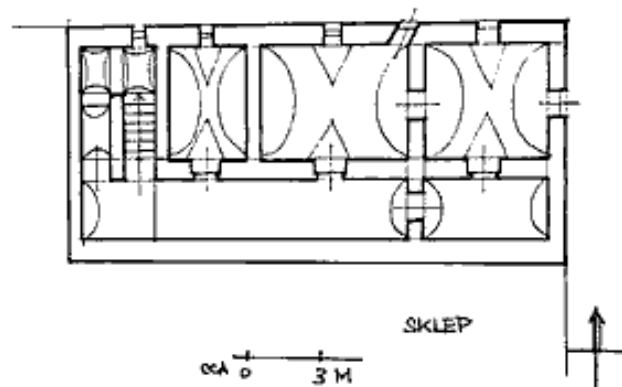

Výřez z mapy stabilního katastru (Křiše 1839) se zámečkem Hochperkem

z etemitových šablon nahradila zřejmě kolem poloviny 20. století starší krytinu, kterou mohl být dřevěný šindel. Hlavní průčelí orientované na sever ke vstupu do areálu je jed-

PŘÍZEMÍ

SKLEP

cca 0 3 M

Hochperk (Křiše čp. 59) – neměřené schéma půdorysu (T. Karel 2002)

Hochperk – výřez z nedatované pohlednice Pozdrav z Břas – Vranova. Zámeček ještě nemá na rizalitovou nástavbu navazující pultové novodobé vikýře s pásovými okny, tvořící podstřešní patro

noduše členěné sedmi okenními osami. Osovou kompozici dále dotváří pouze v náznaku provedený rizalit a středový vstup, zvýrazněný jednoramenným představeným schodištěm. Jižní průčelí, tedy v principu zahradní, je řešeno složitěji. Krajiní místnosti mírně vystupují z půdorysu a vytvářejí tak při nárožích rizality. Středový vstup je zvýrazněn optickým rozšířením o okna po stranách, oddělená jen úzkými sloupky. Vstup ústí na podestu, ze které jsou na obě strany podél fasády vedena ramena představeného schodiště. Boční, podstatně kratší fasády jsou trojosé, přičemž okna ve střední ose jsou sdružená a polokruhovitě zaklenutá. Fasády jsou hladce omítané, členění provedené pouze v omítce spočívá v profilované podokapní římsě, hladkém soklu a plochých šambránách kolem oken. Pod okny jsou vytaženy podokenní pásové římsy. Hlavní vstup je zvýrazněn segmentově završenou paspartou.

Interiér byl sice pozměněn řadou pozdějších, převážně utilitárních úprav, zachoval si však původní dispozici a komunikační řešení. Dispozici je možno popsat jako osově zcela symetrický trojtrakt. Širší severní a jižní trakty tvoří obytné místnosti, střední užší trakt komunikační chodba. Pouze na bocích, tedy na východě a západě, je střední trakt rozšířen na místnosti a chodba končí před nimi. Vstup od severu ústí do vstupní haly, zaklenuté třemi poli plackových klenb do pasů. Hala je otevřena do navazující příčně orientované středové chodby, která je zaklenuta shodným způsobem. Z chodby vede ve středové ose vstup do plochostropé místnosti v jižním traktu, ze které je veden výstup na jih na venkovní terasu. Také je z chodby přístupná vedlejší místnost, zaklenutá čtyřmi poli plackových klenb. Z této místnosti vede schodiště do sklepa i na půdu. Ostatní místnosti jsou plochostropé s omítanými podhledy. V místě poškozeného stropu bylo možno pozorovat konstrukci stropu tvořenou nosnými trámy a prkenným záklopem.

Půdní prostor je z převážné části vyplněn novodobou vestavbou, která navázala na zřejmě původní místnost v rizalitové nástavbě. Krov je hambalkový se stojatou stolicí, ještě z tesaných trámů. Zajímavý je poměrně rozsáhlý suterén, který zaujímá prostor pod více než polovinou zadního (jižního) traktu objektu. Všechny místnosti v suterénu jsou zaklenuté cihelnými klenbami. Dispozice suterénu opakuje příslušnou část dispozice přízemí. Vstup ústí z jednoramenného schodiště do chodby zaklenuté stlačenou valenou klenbou. Z této chodby, rozdělené přičkou na dvě části, jsou přístupné směrem k jihu tři místnosti. Všechny jsou zaklenuté valenými klenbami s výsečemi nad vstupy

Patrně zámeček „Křemelák“ na výřezu z nedatované pohlednice Pozdrav z Břas – Vranova. Šestiosé vstupní průčelí je korunováno trojúhelníkovou atikou

Zámeček Křemelák – Obecní úřad Břasy (foto T. Karel 2007)

a okny. Vstupy jsou opatřeny jednoduchým neprofilovaným kamenným ostěním.

Podstatné je, že zámek zřejmě postrádal obvyklé hospodářské zázemí. Dnes jsou na pozemku umístěny novodobé drobné stavby, které sloužily zřejmě jako sklady a garáže v době, kdy zde byl umístěn domov důchodců. Tento fakt odpovídá závěrům průzkumu písemných pramenů. Hochperk tedy sloužil výhradně k občasnému ubytování majitelů s funkcí blížící se spíše honosné vile.

Nezbývá, než se vyjádřit k době vzniku zámečků, které jsou zčásti pro bližší stavební průzkum nepřístupné. Hochperk, který měl být vystavěn v roce 1730, ještě není zachycen prvním vojenským mapováním z let 1764 – 1768¹⁷⁾ a ani topograf Schaller k roku 1788 nezná ve Vranovicích (natož v Křších) žádnou význačnou budovu; Břasy ještě neexistovaly.¹⁸⁾ Zámeček se zahradou je na mapě stabilního katastru z roku 1839 již situovaný těsně za katastrální hranicí Křší a Vranovic, na křšském katastru.¹⁹⁾ Postavil-li jej záhadný baron Hochberg, bylo to tedy spíše než roku 1730 snad v roce 1830. Tomuto datování plně odpovídá v principu klasicistní podoba stavby i uplatněné stavební detaily. Je možno konstatovat, že při prohlídce nebyly

v zámku identifikovány žádné prvky, která by bylo možno určit jako barokní. Za krajní hranici vzniku Hochperku je proto možné považovat přelom 18. a 19. století.

Dokud se důvěryhodně neprokáže působení barona Hochberga na Břasku, je možné uvažovat i o jiné motivaci pojmenování objektu. Zámek Hochperk je po opadu listnáčů v jeho okolí dobře viditelný z Vranovic, vysoko nad nimiž se tyčí. Poloha mohla být zvána Hochberg – Vysoký vrch a toto oronymum mohlo přejít na objekt zde postavený.

Ani jeden z pojednávaných objektů, tedy ani Hochperk, ani Křemelák, zřejmě nesloužil jako centrum nějakého panství či statku, ale jako reprezentativní sídlo podnikatele (uhlobarona?) nebo firmy. Podobných podnikatelských „zámečků“ bude především v raných průmyslových oblastech jistě větší množství, avšak naše poznatky o nich jsou většinou velmi kusé.

Poznámky: 1) Vlček, P.: Ilustrovaná encyklopedie českých zámků. Praha 2001. 2) Bělohávek, M. a kolektiv: Hra-

dy, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. Praha 1985, s. 174. 3) Citace v pozn. 2, s. 288. 4) Doskočil, K. (editor): Berní rula 2, popis Čech r. 1653 I. Praha 1953, s. 436. 5) Rožmberský, P. – Chmelář, V.: Zámek v Darové. Hláška XVIII, 2007, s. 9. 6) <http://www.brasy.rokycansko.cz> 2. 5. 2006. 7) <http://www.radnicko.cz> 2. 5. 2006. 8) Sommer, J. G.: Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt VI. Prag 1838, s. 56 – 57. 9) Sodláček, A.: Místopisný slovník historický Království českého. Praha 1908, s. 979. 10) Citace v pozn. 2, s. 80 – 81. 11) <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/352623-vodlochovice> 12) Viz citace v poz. 6 a 7. 13) Citace v pozn. 9, s. 56. 14) Titl, J.: Schematismus velkostatků v Království českém. Žižkov 1894, s. 713. 15) Podlaha, A.: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese rokycanském. Praha 1900, s. 2. 16) Viz pozn. 2. 17) <http://www.geolab.cz>. 18) Schaller, J. G.: Topographie des Königreichs Böhmen IX. Prag und Wien 1788, s. 229. 19) <http://oldmaps.geolab.cz>.

Objev neznámého hradu u Milkova

Zdeněk Procházka

Dne 15. března 2007 jsem více méně náhodou objevil nový hrad. Leží na dohled od hradu Švamberka (Krasíkova, okr. Tachov), na skalnaté ostrožně nad soutokem Podhájského potoka a potoka Hadovky (přesná poloha: mapa KČT Český les sever, 1 : 50 000, 35 mm od východní sekční čáry, 63 mm od severní sekční čáry). Na hrad zájemce přivede modrá turistická značka směřující z Čeliví do Lestkova, která překonává údolí po hrázi velkého, dávno zaniklého rybníka. Ostroh, na kterém hrad stával, je poměrně nízký, ale velice strmý a místy skalnatý. Těsně pod hradem prochází po kamenném tarasu cesta do Lestkova a Milkova. Další, dnes již zaniklá cesta vede přímo do vsi Milkova, která však po roce 1945 rovněž zanikla.

Nejvýraznějším pozůstatkem hradu je šíjový příkop vytesaný do skalnatého podloží, který je sice poměrně úzký, ale místy až 3 m hluboký. Přetíná v mírném oblouku celý ostroh a na jihu sestupuje po návrší až téměř k cestě. Hned za příkopem, v čele hradního jádra, vystupuje obdélný relikt o rozměrech cca 8 x 6 m, převyšující okolní terén asi o 1 m. Vyvýšenina je tvořena rostlou částečně rozpadlou skálou, upravenou do pravidelného tvaru. Na této upravené plošině mohl stát vícepatrový roubený objekt, který snad plnil funkci jakéhosi předchůdce bergfritu. Plocha za příkopem

je rovná, oválná, dosahující délky kolem 25 m a šířky kolem 20 m. Na východě je tato plošina od klesajícího ostrohu

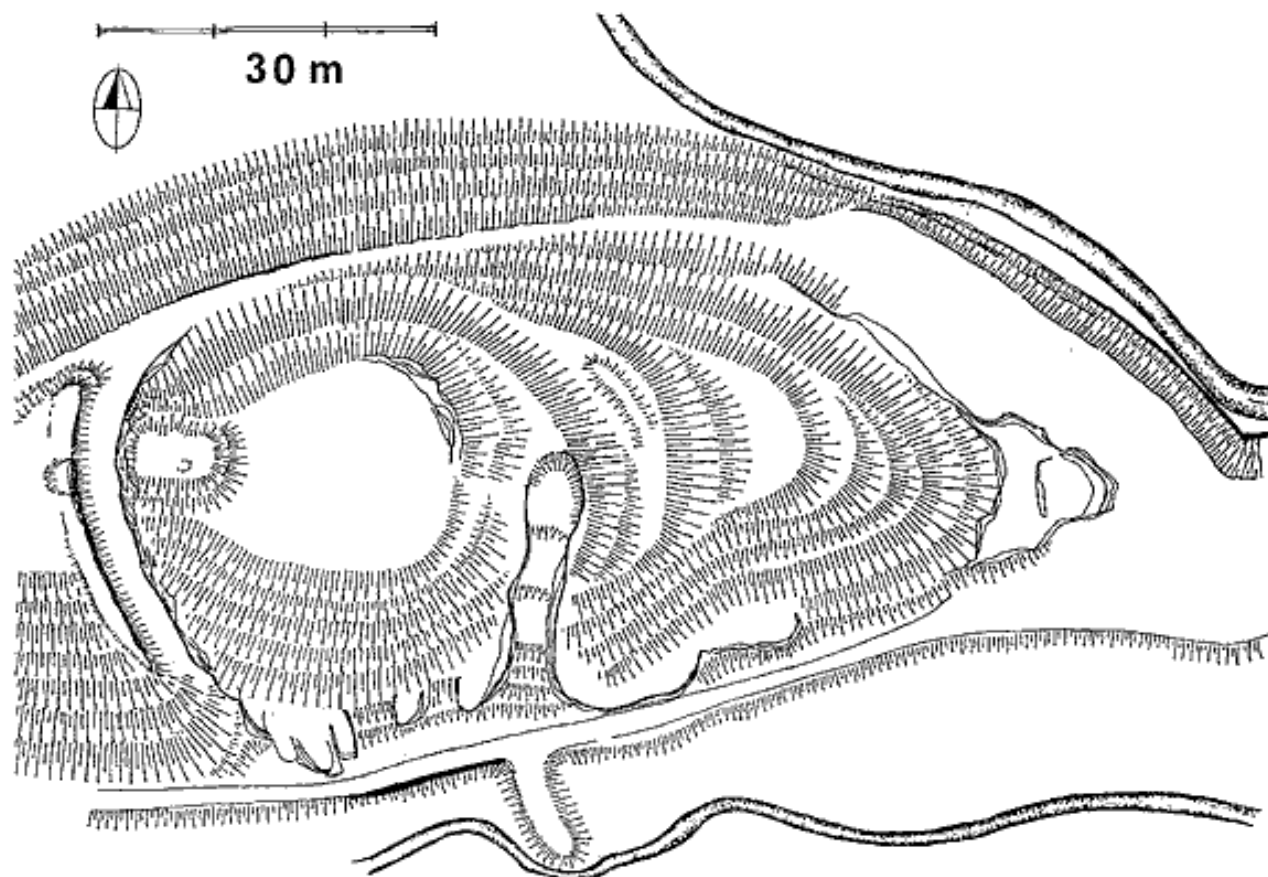

Celková situace okolí hradu na současné mapě. Poloha hradu označena kolečkem

Pohled do hradního příkopu

Hrad Milkov, náčrt situace, březen 2007 (zaměření a kresba autor)

oddělena přírodní rozsedinou a skalkou. Přimo středem hradu vede stará katastrální hranice mezi Lestkovem a Milkovem, vyznačená mezním příkopem a hraničními kameny s písmenem L – Lestkov.

Povrchovým ohledáním nebyl na hradě objeven žádný archeologický materiál. Cizorodým materiálem zde nalezeným jsou pouze 3 kusy lomové žuly, nalezené v blízkosti hradu, které sem musely být dopraveny z větší vzdálenosti. Skalisko hradu je tvořeno místními fylity a břidlicemi.

Velice zajímavé je i širší okolí hradu, které je prozatím uchráněno rušivých vlivů civilizace. Přimo pod hradem je patrná protřzená hráz rybníka, který byl možná součástí hospodářského zázemí hradu. Asi 600 m proti proudu Podhájského potoka je viditelný zbytek další velice mohutné asi 6 m vysoké rybníční hráze, oddělený od svahu odtokovou strouhou, který by nezkušený kastellolog mohl považovat za tvrziště. Mohutné hráze dalších tří velkých rybníků jsou zachovány v údolí Hadovky. První leží na potoce asi 500 m od silnice Krasíkov – Domaslav. O značném stáří vodního díla svědčí skutečnost, že tento rybník již nerespektuje vodní náhon směřující k blízkému mlýnu, který již bezpečně existoval v 18. století. Po další velice mohutné a dlouhé hrázi vede dnes cesta k samotnému hradu. Třetí hráz je situována asi 800 m od hradu proti proudu Hadovky. Hráze jsou snad ještě středověkého původu, na prvním josefském vojenském mapování i pozdějších mapách jsou rybníky zachycené jako zaniklé. Zatím co nízká hráz pod hradním ostrohem se zřejmě přibližuje stáří hradu, hráze dalších čtyř rybníků budou patrně mladší. Na svazích údolí se zachovaly i úvozy starých cest a na cestě do bývalého Milkova, která je vedena mezi druhým a třetím rybníkem, i malý klenutý můstek.

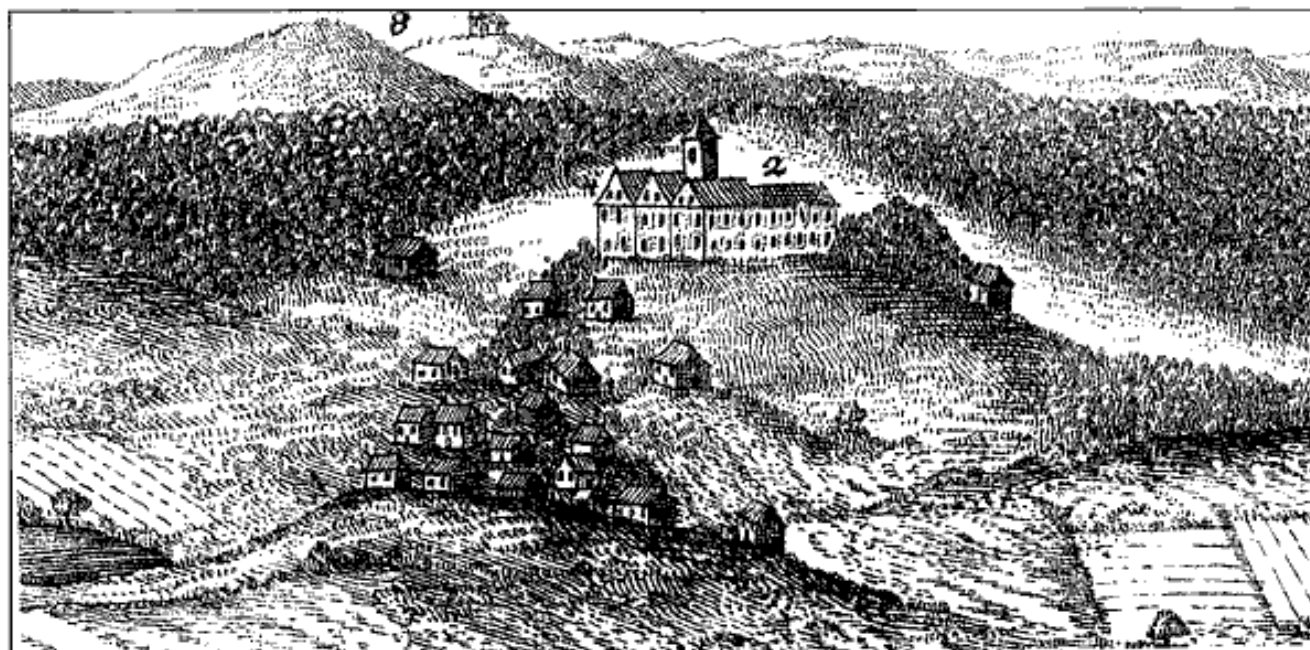
Zbytky hradu vypadají velice archaicky a není jisté, zda hrad sám byl zcela dokončen a alespoň krátce obýván. Dějinami tehdy ještě imaginárního hradu se podrobně zabýval Petr Rožmberský (Hrad Milkov?, Hláska VI, 1995, č. 4, str. 43 – 44). Nejstarší zmínky o vsi Milkově, která tehdy patřila kladrubskému klášteru, se objevují v kladrubských falsech, které se hlásí do let 1115 a 1186. Průkazné zmínky o šlechtickém sídle dokládá především predikát Petra ze Švamberka „seděním“ na Milkově z roku 1405. V roce 1413 se v pramenech objevuje dokonce zpráva o Petru Labuti seděním na hradě Milkově. Jelikož náš hrad leží vzdušnou čarou asi 800 m od zaniklé vsi Milkova, je možné přisoudit zmíněné predikáty právě tomuto místu. Bez pomoci archeologického výzkumu však nemůžeme rozhodnout, zda hrad byl skutečně obýván. Také stáří sídla je prozatím sporné. Podle primitivní podoby hradiště by se mohlo nejspíše jednat o hrad vybudovaný ve 2. polovině 13. století nebo kolem jeho poloviny. Predikáty z počátku 15. století, které se k lokalitě vztahují, nemusí nutně znamenat, že hrad v té době ještě plnil svoji sídelní funkci. S podobným úkazem se setkáváme např. u hradu Ruchompekra, po němž se nedlouho před rokem 1404 psal Čermín z Ruchomperka, ačkoliv hrad byl již nejméně 150 let pustý (Procházka, Z.: Postavení hradu na Velkém Kouřimě ve vývoji českého hradního stavitelství. In: Castellologica bohemia 2, Praha 1991, str. 67 – 78).

Co říci závěrem? Snad pouze to, že pozůstatky nově objeveného hradu zřejmě sahají do samých počátků budování šlechtických hradů v Čechách. Tehdy již okolní krajinu drželi Švamberkové a je také můžeme považovat za stavebníky sídla, které položené ve stínu svého monumentálního souseda – hradu Švamberka, záhy zaniklo.

Hrad Hradiště v 18. a 19. století

V desátém ročníku sborníku *Castellologica bohémica* byl publikován příspěvek Pavla Jansy, pojednávající o výsledcích povrchového průzkumu hradu v Choustníkově Hradišti (okr. Trutnov).¹⁾ Autor k němu připojil výřez z veduty kukských lázní, představující hrad v roce 1696. Ke zveřejněnému údaji lze doplnit následující podrobnosti. Autorem rytiny a snad rovněž její předlohy byl Jan Zieger, známý nakladatel působící ve Frankfurtu a v Lipsku. Rytina byla poté publikována v roce 1712 ve Vogtově topografickém díle.²⁾ Mořic Vogt, člen komunity plaského kláštera, v něm podal na svou dobu poměrně podrobný popis tří stovek míst v Čechách, přičemž pozornost soustředil na šporkovská

Z obsahu popisu se tak lze domnívat, že hradištský hrad a zámek sice byl počátkem 18. věku stále ještě ve víceméně neporušeném stavu, nicméně doba jeho rezidenční funkce se již naplňovala. To také dokládají jeho mladší deskripce. Významný je popis pocházející z příslušné sekce Josefského vojenského mapování, pořízený po roce 1767, z něhož vyjímáme: „Uprostřed vsi stojí na kopci starý zřícený zámek. Tento kopec je vysoký a strmý a dominuje údolí u vsi a šířmu okolí“.³⁾ Koncem šedesátých let 18. věku, kdy byl popis vypracován, tedy byl bývalý hrad a zámek již ve zříceninách. Tento stav dokládají i mladší popisy Čech. Jelikož uvádějí některé zajímavé podrobnosti, jež se později objevily v dílech různých autorů bez uvedení pramene, zmínme na tomto místě alespoň dva nejstarší.

Choustníkovo Hradiště, celkový pohled na ves s hradem a zámkem. Výřez z rytiny od Jana Ziegera z roku 1696, publikované ve Vogtově díle vydaném v r. 1712.

panství Lysá nad Labem, Choustníkovo Hradiště (potomní Kuks) a onojeďy a thunovský Děčín.

Nás bude nejvíce zajímat samozřejmě popis hradištského panství.³⁾ Na prvním místě je nutné uvést, že k němu byla připojena již zmíněná Ziegerova veduta nově založených lázní v Kuksu. Veduta nese v levém horním rohu název „Prospect des heilsamen Bad Kuckus“, tedy Pohled na léčivé lázně Kuks, s odkazem na číslo 1, pod nímž se skutečně skrývá celé lázeňské založení s ústřední budovou známého špitálu, tvořící ústřední motiv vyobrazení. Nad lázněmi je pak pod číslem 2 zachycen „Schloss Kradlitz“, tedy zámek Hradiště. Jeho podrobnou deskripci podal výše zmíněný Jansův příspěvek, pročež se jí nebudeme na tomto místě blíže zabývat. Důležitá je ovšem skutečnost, že Vogt připojil ke stati o hradištském panství rovněž jeho popis včetně zmínky o bývalém hradu, přestavěném mezitím na zámek. Z jeho obsahu vybíráme následující část: „Hradiště. Toto panství sousedící se Slezskem leží 14 mil od Prahy v Královéhradeckém kraji, v povodí řeky Labe. Na východě sousedí s královským městem Jaroměř, na jihu s panstvím Žráč patřícím noviciátu jezuitského řádu se sídlem u svaté Anny ve Vídni, na západě s královským městem Dvůr Králové nad Labem a na jihu s rozsáhlými tmavými královskými lesy zvanými Království. Jeho povrch je kopcovitý, ale přesto jsou zde ještě úrodná pole, krásné louky a rozlehlé lesy. Zámek stojí u městečka Hradiště na dosti vysoké skále, ovšem od té doby, co byly asi půl hodiny od Hradiště objeveny kukské lázně a začalo se s jejich výstavbou, není již majiteli více obýván.“

Jaroslav Schaller uvedl o bývalém hradu a zámku jen následující: „Zámek obklopený příkopem a opatřený dvěma padacími mosty, který byl z větší části poškozen Švédy, obnovil hrabě František Antonín Špork a vykázal ho za obydlí konventu celestýnek na tak dlouho, dokud nebude dobudován nový klášter stavěný v Kuksu, který byl původně zamýšlen pro uvedení milosrdných bratrů. Větší část zámku však dnes leží ve zříceninách“.⁴⁾

Schallerův nástupce Johann Gottfried Sommer zveřejnil v roce 1836 informace zdánlivě podrobnější a rozsáhlejší, ovšem při bližším pohledu je zřejmé, že starší údaje jen poněkud rozvedl. Bývalý hrad stávající kdysi na návrší uprostřed městečka tedy vypočetl takto: „Na kopci jsou ještě patrné zbytky zdiva bývalého pevného zámku obklopeného příkopem a opatřeného dvěma přístupovými můstkami. Zámek byl velmi poškozen během třicetileté války Švédy, ale hrabětem Františkem Antonínem Šporkem byl opět obnoven a určen jako dočasné obydlí konventu celestýnek, neboť projektovaný klášter v Kuksu, který měl tomuto účelu původně sloužit, nebyl dosud vystavěn. Představená tohoto konventu, jak již bylo uvedeno, nejstarší dcera hraběte, Marie Eleonora, Aloisie Kajetána, zesnula v roce 1717, ještě za otčova života. V roce 1739 přesídlily celestýnky do nově založeného kláštera v Praze na Novém Městě v Jindřichské ulici, vystavěného zakladatelem, v němž pobývaly až do zrušení řádu za Josefa II. Hradištská klášterní budova byla později přeměněna v sýpku, kvůli zanedbávání oprav ale přišla v niveč; zuby času odolávají jen spodní části zdí bývalého zámku“.⁵⁾ Z výše zmíněných pramenů tedy vyplývá,

že pro bývalý hrad nastal s příchodem druhé poloviny 18. věku jen čas zmaru, neboť jeho osud se naplnil.

Poznámky: 1) Jansa, Pavel, Povrchový průzkum a sběr na hradě v Choustníkově Hradišti, *Castellologica bohémica* 10, 2006, s. 157 - 166. 2) Vogt, Mořic, Das jetzlebende Königreich Böhmen in seines historisch- und geographischen Beschreibung vorgestellt, Frankfurt a Lipsko 1712. 3) Tamtéž, s. 45 - 49. 4) Národní archiv - Josefské vojenské mapování, sekce č. 62, s. 16 - 17 (64 - 65), č. 24 Gradlitz. 5) Schaller, Jaroslav, Topographie des Königreichs Böhmen, Fünftehnter Theil, Königgrätzer Kreis, Praha a Vídeň 1790, s. 83, u č. 1. 6) Sommer, Johann Gottfried, Das Königreich Böhmen, Vierter Band, Königgrätzer Kreis, Praha 1836, s. 118, u č. 2.

Jiří Úlovec

Orlík nad Humpolcem v roce 2006

V rámci aktivit Města Humpolec byly v roce 2006 na hradě Orlíku zadány práce na dokončení provozního objektu č. 15 v obdélné baště dolního hradu - dokončení truhlářských prací a sociálního zařízení. Celkově byla přehodnocena situace zdroje vody pro toto sociálního zařízení. Na základě předchozích průzkumů byla v červenci provedena studnaň z Polné vrtaná studna přímo na nádvoří hradu. Hloubka vrtu dosahovala 53 m, vydatnost zdroje byla vyhodnocena na 1,6 m³/den. Následně byly provedeny předstihové záchranné archeologické výzkumy na plochách navrženého vedení inženýrských sítí a zemního filtru na čištění odpadních vod z umyvadla a sprchy. Pro umístění filtru bylo zvoleno místo novodobě zasypané části hradního příkopu vlevo před vstupem do hradu. Na toto místo byly ve 40. letech 20. století vyváženy sutiny z hradního areálu v době, kdy chyběly povozy.

Archeologické práce byly prováděny pod vedením dr. Tomáše Durdůky z Archeologického ústavu Praha a Mgr. Bohumíra Dragouna z OVM Orlických Hor Rychnov nad Kněžnou. Výkop v prostoru nádvoří opět jako v r. 2005 protnul úrovně historických terénních úprav nádvoří - planýrky skalních výchozů, bez větších nalezových celků. Nalezeny byly jen drobné stěpy keramiky před objektem bývalé kuchyně, kde se nalézají nová vrtaná studna. Zajímavější byl výkop pro elektrorozvody horního hradu, trasovaný podél západní obvodové zdi k paláci horního hradu. V místě dříve nalezené přičky ukončující objekt č. 16 byl odhalen bok soklu kachlových kamen. Podlahu původní místnosti, nacházející se nyní cca 1m pod stávajícím terénem, tvořily kamenné desky. Tato zjištění dotváří již známé skutečnosti o podobě místnosti z předchozích výzkumů v letech 2002 - 2004. Ve výkopu při soklu kamen byl nalezen zlomek renesančního kachle. Vně objektu ve směru k hornímu hradu byl původní terén takřka shodný s dnešní zachovalou úrovní. Ve směru od objektu klesal k odtokovému kanálku ve zdi, a následně se opět zvedal ve směru k paláci. Terén byl upraven jílovou vrstvou zřejmě za účelem ochrany níže položené místnosti č. 16 proti pronikání vody. V jílové vrstvě při stěně byly nalezeny zbytky pozdněgotických kachlů a kované hřebíky. Vzhledem ke ztrátě informací z výzkumu zde provedeného v r. 1995 Archeologickým ústavem nebylo možno dát situaci do celkového kontextu. Po provedení výzkumů byly položeny inž. sítě a výkopy zaházeny. Následně byly dokončeny instalace do sociálního zařízení. Výstavba sociálního zařízení byla zrealizována za podpory z Fondu Vysočiny. Na konci roku byly dále dokončeny elektrorozvody v horním hradě a podniknuty přípravné práce pro bezdrátový internet a umístění webové kamery.

Práce společnosti Castrum o.p.s. byla v roce 2006 zaměřena převážnou měrou na zajištění malé údržby, návštěvnického provozu a kulturních akcí na hradě Orlík nad Humpolcem. Mezi větší finanční výdaje společnosti patřila realizace části výstavby provozního objektu na hradě Orlík a prací spojených s přípravou zpřístupnění bašty horního hradu (stavební úpravy objektu obdélné bašty - šetřkování suterénu, položení dlažby v suterénu a části přízemí objektu, úpravy pro uložení vodovodních a kanalizačních řadů, oprava okenních špalet přízemí, oprava střechy před baštou horního hradu a provizorní oprava střechy kuchyně, včetně nátěru konstrukcí nájezdu do 2. hradní brány, stavební úpravy komína objektu bašty horního hradu, oprava schodiště, opravy drnování

korun zdí, úhrada kovářských prací na dveřích bašty horního hradu a oknech obdélné bašty dolního hradu).

Hradní areál byl otevřen veřejnosti v měsících červen až září. Průvodcovskou činnost na hradě prováděli studenti. Návštěvnost na hradě Orlík v roce 2006 byla cca 6760 osob, z čehož vlastní kulturní pořady navštívilo cca 2660 osob. V rámci kulturních aktivit bylo správu hradu připraveno v průběhu roku několik akcí: Ve dnech 5. a 6. července proběh na hradě 10. ročník středověkých slavností pod názvem „Středověk převážně nevážně“. K vidění byla šermířská, divadelní a hudební vystoupení. Návštěvníci mohli shlédnout ukázky rukodělných řemeslných prací, pečení chleba v hradní kuchyni, nechyběl ani dobový jarmark a různé společenské hry pro děti i dospělé. Hrad navštívilo na 2000 platících návštěvníků.

Ve dnech 12. až 19. srpna proběhl 5. ročník filmového festivalu pod tématem „Venkov ve středoevropské perspektivě“. Promítli jsme (bez seminárních projekcí) 15 hraných filmů (např. Jasného Všechny dobré rodáky, Kachyňovu Noc nevěsty, Krejčíkovu Fronu, Helgeho Velkou samotu, Bočanovu Čest a slávu ad.) a 2 dokumenty režiséra M. Kučery. Historické filmy zhlédlo okolo 600 návštěvníků. Již tradičně byl také hradní areál dne 9. září v rámci Dnů Evropského dědictví - dnů památek zpřístupněn zdarma veřejnosti. Hrad tento den navštívilo cca 60 zájemců.

Správa hradu děkuje Městu Humpolec a dalším všem svým partnerům a dárcům za příspěvky a dary na opravy hradu - za finanční dary, dotace a pomoc Městu Humpolec, Ministerstvu kultury ČR, fy ZENTIVA, fy SHOWA, fy HOTEL KOTYZA s.r.o., a dalším bezejmenným dárcům, za materiální pomoc: Sbor dobrovolných hasičů Humpolec, fy VODAK Humpolec s.r.o., panu Stanislavu Marešovi za dar cihelné dlažby, Lesům ČR - Lesní správě Ledec nad Sázavou, První humpolecké stavební s.r.o., Národnímu filmovému archivu, společnosti Bonton, panu Jiřímu Čáslavskému.

František Kocman

Pozvánka na kolokvium

Klub Augusta Sedláčka pobočka Brno, Archeologický ústav Moravského zemského muzea v Brně, Ústav antropologie Přírodovědecké fakulty MU, Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty MU, Národní památkový ústav - územní odborné pracoviště v Brně, Ústav archeologické památkové péče Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno a Muzejní a vlastivědná společnost v Brně zvou na kolokvium s názvem **Hrad jako technický problém. Technologie a formy výstavby středověkých opevněných sídel**, které se bude konat v úterý 20. listopadu 2007 v přednáškovém sále Moravského zemského muzea na Zelném trhu v Brně.

Předběžný program: 9.00 - 9.30 prezentace účastníků, 9.30 - 6.45 zahájení, přivítání účastníků a organizační pokyny, 9.45 - 11.00 referáty a diskuse, 11.00 - 11.30 přestávka s občerstvením, 11.30 - 13.00 referáty a diskuse, 13.00 - 14.00 přestávka na oběd, 14.00 - 16.00 referáty a diskuse, 16.00 - 16.15 zhodnocení a závěr.

Přihlášky a názvy referátů limitované časem 20 min. zašlete obratem spolu s požadavky na techniku na adresu: Prof. Josef Unger, Ústav antropologie PřFMU, Kotlářská 2, 611 37 Brno, nebo na e-mail: unger@sci.muni.cz. Přihlášeným účastníkům, i nereferujícím, bude do 30. září 2007 zaslán definitivní program. S publikováním referátů v rozšířené verzi se počítá v rámci publikačních aktivit Ústavu archeologie a muzeologie PřFMU a s podmínkami budou autoři seznámeni v dostatečném předstihu. Nepočítá se s žádným účastnickým poplatkem, naopak přihlášení účastníci obdrží při registraci literaturu.

Josef Unger

Sedláčkova stezka znovu otevřena

V neděli 20. května 1928 byla na prostorné louce u dřevěné lávky přes Lomnici, poblíž jejího ústí do Otavy, slavnostně otevřena 25 km dlouhá Sedláčkova stezka, vedoucí údolím Otavy z Písku na královský hrad Zvíkov. Historik August Sedláček, jehož jméno obdržela, byl v době budování stezky jednou z nejvýznamnějších píseckých osobností. Pěší „turisti-

ka" byla při jeho badatelských cestách nutností a jeho toulky s holf v době penze v hloubi Píseckých hor byly pověstné. Není divu, že se do určité míry stal symbolem písecké turistiky.

Vybudování stezky se stalo prestižní záležitostí Klubu československých turistů. Návrh na její vznik se objevil již v roce 1916. Se stavbou začala v roce 1924 horažďovická firma Jindřicha Buby podle projektu místopředsedy píseckých turistů ing. Antonína Hnídky a za tři roky ji dokončila firma stavitele Josefa Mráze z Radobyčic. Stezka začínala na pravém břehu Otavy u samoty Pazderna a po 3,7 km překračovala řeku na přívozu U Hesounů. Zbytek stezky procházel po levém břehu až proti Zvíkovu, kde se turisté převezli na hrad Smrtů přivozem.

Deska připomínající nové otevření Sedláčkovy stezky na skále Sekyrka (foto autor)

Otevření stezky se velký historik bohužel nedožil. Dnu před otevřením předcházel pietní akt u Sedláčkova hrobu na Svatotrojickém hřbitově v Písku, kde zástupci Klubu československých turistů v Praze vzdali hold jeho památce položením vavřínového věnce se stuhami. Místní turistický odbor položil na hrob kytičky. Promluvil zde konzervátor V. Jeníček z Prahy. Vlastního otevření stezky u zmíněné lávky přes Lomnici se zúčastnila mladá vdova po Sedláčkovi Tereza a přes 500 turistů. Na závěr se přítomní odebrali po zbytku stezky na hrad Zvíkov, kde odpoledne proběhl bohatý kulturní program.

Počátkem šedesátých let po napuštění Orlické přehrady podstatná část stezky zmizela. Zůstala jen úvodní trasa k Hesounů přívozu, který také zanikl, a na levém břehu jen krátký úsek od přívozu za Tlučkův mlýn. Zbytek se ocitl pod vodní hladinou.

V roce 2006 došlo k obnově Sedláčkovy stezky pětí Města Písku za finanční podpory Státního fondu dopravní infrastruktury, Jihočeského kraje a Nadace Jihočeské cyklostezky. Celou akci připomíná kovová deska osazená na skále Sekyrka. Původní je pouze úvodní úsek z Písku k bývalému přívozu U Hesounů, který byl upraven nákladem 3,7 milionu korun na promenádní cestu a pro potřeby cyklistů. Za přívozem přechází stezka po Plynové lávce na druhý břeh a pokračuje nově vytýčenou trasou přes Borečnici, Dědovice, Varvažov, otavský zvíkovský most, Zvíkovské Podhradí a končí opět na Zvíkově. Celková délka nově otevřené Sedláčkovy stezky činí 35 km.

Jiří Fröhlich

Proseč u Humpolce v roce 2006

V roce 2005 se podařilo získat finanční dotaci z Havarijního programu MK ČR na dokončení statického zajištění objektu bývalé zemanské tvrze v Proseči u Humpolce. Zajištěna a doplněna byla východní zeď věže tvrze, SV a JV nároží. Byly doplněny odpadlé líce zdíva, koruny zdíva, a uvedena nároží na výšku zachovalé koruny. Při očišťování zdíva od vegetace byl zjištěn odskok v líci zdíva jižní stěny v návazání na východní zeď. Výška odskoku je úrovně nad pekladem okna východní stěny. V kontextu na dochované

fotografie a detaily je zřejmé, že šlo o pozůstatek detailu odskoku v místech uložení skladby podlah nadzemního patra. Stěna severní byla v jedné linii líce bez odskoku a zřejmě se v ní nacházely pouze kapsy pro uložení trámů. Tato situace tak může napomoci při řešení finální opravy neukončených ploch vnitřního líce severní stěny věže tvrze. Opravy tvrze prováděla firma REHIS s.r.o. z Lipnice nad Sázavou. Společnost CASTRUM o.p.s. zajišťovala pomoc při svépomocných pracích, poděkování na zdárném ukončení prací patří všem zúčastněným.

František Kocman

Už jste četli...?

České památky, časopis pro přátele památek a historie roč. 17, 2006, č. 1-2, A4, 20 stran. Z obsahu: L. Hanzl: Tvrz v Okounově, s. 1. M. Mílec: Bor u Tachova, 2 - 4. L. Wettengl: Žlutický hrad Nevděk, 4 - 6. P. Rožmberský: Obyvatelé Krašova ve 2. polovině 17. století, 8 - 10. V. Bezděková: Chlumčanští z Přestavlk, 10 - 12. Menčík, V.: Pozvánka na výlet (hrad a zámek Chvatěruhy), 18 - 19. Vydává a předplatné zajišťuje Český svaz ochránců památek, Mandlova 16, 320 03 Plzeň.

Památky středních Čech, časopis Národního památkového ústavu - územního odborného pracoviště středních Čech v Praze roč. 20, 2006, č. 2, A4, 80 stran, doporučená cena 60 Kč. Z obsahu: D. Martincová: Soubor středověkých deskových maleb Mistra Theodorika z kaple sv. Kříže na Karlštejně získal ocenění Evropské unie, 1 - 2. J. Kypta - J. Šule: Kachle ze dvora Voletěz u Kouřimí, 3 - 29. Bibliografie časopisu Památky středních Čech ročník 1 - 20 (1985 - 2006), 69 - 80. Jako příloha vyšla samostatně **Ročenka 2005** výše uvedeného pracoviště, seznamující veřejnost s jeho činností. Na 140 stranách je možné najít množství textů a vyobrazení, týkajících se také kastelologických objektů.

Dědictví Koruny české, časopis ochránců a přátel našeho kulturního dědictví XVI, 2007, č. 1. Kastelologie se dotýká článků L. Hubičkové: Quo vadis, památky české? na s. 6 - 9. Týká se především peripetií kolem zámku Peruc (okr. Louny) a Staré Hradky (okr. Jičín). Vydává Nezávislá památková unie, objednávky na tel. 723470398.

Vlastivědný sborník, čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska XVII, 2007, č. 1. Čtenáře Hlávky by mohl zaujmout příspěvek P. Rožmberského: Tilingár ze Strádně (1. část) s. 20 - 24. Vydává Muzeum a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici, 331 41 Kralovice.

Úvod do kastelologie. V roce 2006 spatřilo světlo světa první dílo svého druhu u nás, skriptum Fakulty humanitních studií Univerzity v Hradci Králové, z pera kastelologa a pedagoga, prof. PhDr. Františka Musíla CSc., člena královohradecké podbočky KASu. Dvousvazkové dílo (A5, průběžná paginace, 617 stran) recenzovali známí odborníci dr. Josef Unger a ing. Miroslav Plaček. Dílo realizovalo s nevšední erudiicí Univerzitní nakladatelství Gaudemus. Autor zaměřil výklad nejen na problematiku české, ale i slovenské kastelologie a rozčlenil jej do 16 kapitol: I - Úvod do studia sídel středověkých společenských elit - hradů, zámků a tvrzí, II - Prameny ke studiu hradů, zámků a tvrzí, III - Literatura vztahující se ke hradům, zámkům a tvrzím a její vývoj, IV - Problematika hradů, V - Inspirační zdroje výstavby hradů v západní Evropě, VI - Vývoj od hradů k hradu v českých zemích, VII - Středověké hrady a problematika jejich typologie, VIII - Život na středověkém hradě, IX - Vznik a vývoj tvrzí, X - Vývoj hradů v době husitské a pohusitské, XI - Sídla středověkých společenských elit v období renesance, XII - Sídla společenských elit v době baroka, XIII - Sídla společenských elit v období klasicismu, XIV - Sídla společenských elit v době romantismu, XV - Sídla společenských elit v 2. polovině 19. století, využití napodobenin některých historických stavebních slohů v jejich vývoji, XVI - Osudy sídel společenských elit ve 20. století. Sympatické je užívání termínu „sídla společenských elit“, který odstraňuje problematiku dosud užívaného termínu „panská sídla“, rozbor terminologie, shrnutí historie bádání, zdravý skepticismus k problematice hradní typologie (podrobně zpracována historie členění hradů, tvrzí a zámků podle různých kritérií a oblastí). Ve druhé části jsou

zahrnutý i renesanční a barokní pevnosti a objekty sloužící k občasnému pobytu či zábavě společenských elit – lovecké zámky, drobné stavby budované v zámeckých parcích a pod. Najdeme zde 487 fotografií, starých vyobrazení a půdorysů sídel a také jmenný a místní rejstřík. Členy KASu potěší, že na prvním místě kastelologických periodik u nás je jmenována Hlávka, trochu zamrzí, že autor nevedl mezi ostatními tiskovinami přínavějšími informace kastelologického charakteru sborník *Dějiny staveb*, publikující již sedm let příspěvky ze stejnojmenné, nyní již mezinárodní konference pořádané klubem, v němž je jistě více prací týkajících se hradů, zámků a tvrzí, než v uvedených *Památkách archeologických* nebo *Archeologických rozhledech*. To je ale jen drobná „výška“, která nemůže žádným způsobem zpochybnit vysokou úroveň skripta, které je sice určeno studentům humanitních oborů s hlubším zájmem o danou problematiku, ale nemělo by chybět v žádné knihovně čtenářů Hlávky. Zájemci si Úvod do kastelologie mohou objednat na adrese Univerzitní nakladatelství odborné literatury Gaudeamus, Rokitského 62, 500 03 Hradec Králové, tel. 493331321, na www.uhk.cz/uhk/gaudeamus, nebo e-mailem michaela.loukotova@uhk.cz. Cena 392 Kč, poštovné 30 Kč. Děkujeme za zaslání.

Bibliografie památkové péče za rok 1999. V roce 2006 vydal Národní památkový ústav v Praze, sestavila Jiřina Dejmková. Za zaslání této užitečné pomůcky děkujeme.

Do knihovny plzeňské pobočky přibyl zajímavý dar – Jiří Fák z Muzea a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici zaslal CD-R se 40 naskenovanými kolorovanými diapozitivy **hradu Krašova** z let 1931 – 1932 s krátkým komentářem k jednotlivým snímkům a jejich rámcové zhodnocení. Děkujeme.

T. Karel – L. Krémát: **Panská sídla západních Čech – Plzeňsko.** České Budějovice 2006, vydal Bohumír Němec – Veduta. A5, 327 stran, cena v obchodní síti 299 Kč. Encyklopedicky pojatá práce se snaží zachytit všechna existující i neexistující panská sídla Plzeňska v jejich nejširším slova smyslu. Jednotlivá hesla jsou v ideálním případě dělena na oddíly H – historie, P – popis, L – literatura, text je provázen množstvím fotografií, význačná sídla jsou zachycena barevnou fotopřílohou, vybraná sídla jsou zachycena mapou, knihu uzavírá obsáhlý soupis citací použité literatury.

V. Matoušek: **Třebel – obraz krajiny s bitvou.** Vydalo nakladatelství Academia Praha 2006. Pevná vazba, 367 stran, k dostání v obchodní síti. Autor shrnuje výsledky dlouhodobého výzkumu terénních pozůstatků opevnění na třebelském bojišti ze závěru třicetileté války. V širokém záběru najdeme vývoj krajiny od pravěku po bitvu, popis samotné bitvy s exkurzem k organizaci a výzbroji armád, i vývoj krajiny po bitvě. Ikonografie, plány, barevné fotopřílohy, německé resumé, literatura a prameny, rejstřík. *Petr Rožmberský*

Jiří Jánský: **Páni ze Švamberka – pětisetletá sága rodu s erbem labutě.** Průvodce historií západních Čech č. 13. Nakladatelství Českého lesa. Domažlice 2006, 557 stran včetně obrazových příloh. Znalec česko-bavorské hranice předložil čtenářům první monografické zpracování jednoho z nejvýznamnějších českých šlechtických rodů, jehož kulébkou i hlavním mocenským působištěm byly západní Čechy. V takřka padesáti kapitolách a kapitolkách před námi leží celá obdivuhodná dějiny rodu, počínaje jeho bájnými kořeny a konče vyměněním v 17. století. Jednotlivé kapitoly jsou věnovány buď určitým významným členům rodu nebo některé z drobných rodových větví. Zvláštní kapitoly popisují švamberský erb, heraldické i ikonografické památky a rodová pohřebiště. Součástí knihy jsou samozřejmě také rodokmeny jednotlivých pojednávaných rodových větví, z části v textu, z části v příloze na konci. Text je průběžně prokládán fotografiemi, různými dobovými vyobrazeními, ale třeba i zaměřenými panských sídel rodem vlastněnými, přičemž součástí knihy jsou i tři kvalitní obrazové přílohy. Kniha je také opatřena rejstříkem, který výrazně usnadňuje rychlou orientaci v knize. Ač je kniha již svou existencí velkým přínosem, přináší s sebou bohužel i řadu problémů. Zvláště v několika prvních kapitolách zabývajících se staršími dějinami rodu chybí autorovi kritický pohled. Přejímá často zprávy starých historiků, jako byl například V. Hájek, B. Balbín nebo F. A. Heber,

aniž by reflektoval skutečnost, že informace jimi předkládané byly již před dávnými lety odmítnuty mladšími generacemi historiků jako nepodložené. Současně je autor zvláště v těchto pasážích výrazně závislý na práci fantastického genealoga J. Olšovského – Laboutky. Kombinací těchto skutečností pak je mimo jiné jím přijatá podivná konstrukce původu rodu v Dánsku a jeho příchodu přes Polsko do Čech, nebo například zcestné tvrzení o tom, že Václav I. ovládal Cheb. Taktičtější k některým úvahám o příbuznosti různých jednotlivců se Švamberky, či dokonce o jejich příslušnosti k rodu např. jen na základě užití u Švamberků oblihebného křestního jména, je nutno přistupovat velmi opatrně, zvláště když lze v řadě případů doložit příslušnost těchto osob k jiným rodům. Podstatně lepší jsou kapitoly věnované novějším dějinám rodu, tedy cca. od počátku 15. století. Zde autor předkládá řadu zajímavých nových informací, které výrazně rozšiřují naše znalosti o některých událostech či místech. Problémem bránícím nejen jejich kritickému zhodnocení však je, že publikace zcela postrádá poznámkový aparát, který nemůže být zvláště v případě primárních archivních pramenů nahrazen přehledem použitých archivních fondů, pramenových edic a literatury. Ač snad romantické, pro čtenáře je velmi matoucí u Jánského tradiční užívání různých historických pomístních a místních názvů, zvláště pak počestování názvů v SRN. Přes jen stručné nastíněné připomínky však lze považovat Jánského novou knihu za přínosnou a doporučit ji do knihovničky každého milovníka historie, západočeské pak zvláště.

Vilém Knoll

CASTELLOLOGICA BOHEMICA 10. Editor Tomáš Durdík. Archeologický ústav AV ČR Praha a Společnost přátel starožitností ve spolupráci s Národním památkovým ústavem – územním odborným pracovištěm v Ústí nad Labem, Klubem Augusta Sedláčka pobočka Praha, Národním památkovým ústavem – územním odborným pracovištěm Plzeň, Ústavem archeologické památkové péče Brno, Prácheňským muzeem v Písku, Městským muzeem v Čelákovcích a Klubem Augusta Sedláčka Plzeň za podpory ARCHALA v. p. s., ARCHAIA o. s., Miloše Gavendy, Villa Nova Uhřetín a GIRSAAT. Praha 2006, 536 str. s obr. Všechny publikované články mají cizojazyčné resumé (většinou německé); popisky k ilustracím jsou dvojjazyčné.

Do rukou odborné i širší veřejnosti se dostává jubilejní desátý svazek sborníku, který zachovává dosavadní osvědčené a standardní členění. V úvodní části Studie obsahuje pojednání Karla Sklenáře o Jana Erazimu Vocelovi a počáteční studia českých hradů, jehož součástí tvoří i edice Vocelova základního kastelologického textu. V rámci druhé studie shrnuje Josef Hložek svá zjištění o předhradích českých vrcholně středověkých hradů. V oddílu Z evropské kastelologie nepochybně zaujme závažný a objevný text z pera Joachima Zeune pojednávající řešení střílen na francouzských hradech v době husitské.

Podstatnou část svazku vyplňuje již tradičně oddíl věnovaný monografiím jednotlivých objektů. V prvním, mimořádně závažném a přínosném příspěvku sumarizuje Petr Chotěbor dosavadní vědomosti o komplikované problematice průběhu mladší lucemburské přestavby královského paláce na Pražském hradě. Tomáš Karel, Vilém Knoll a Jiří Úlovec v dalším článku řeší spleť problematiky stejnojmenných sídel rodu von Liebenstein na Chebsku a přináší podrobné informace k stavebnímu vývoji hradu Liebensteinu (Libá) po dobu Zedwitzů. František Gabriel a Jaroslav Panáček pak prezentují vědomosti o středověké podobě hradu Lemberku, který dle archeologických zjištění náležel bergfritovému typu. Miroslava Cejpková zpřístupňuje výsledky nevelkého, ale mimořádně přínosného archeologického výzkumu hradu Hlavačov u Choceň. Podobu tohoto hradu přechodného typu formovaly dvě stavební fáze. Výsledky podrobného povrchového průzkumu hradu Žerotín jsou předmětem článku Františka Záruby, hradem Choustnickovo Hradiště se pak podstatně méně podrobněji zabývá Pavel Jansa. Beze sporu značnou objektivnost a přínosnost dosahuje příspěvek Tomáše Karla o předsumuté baště hradu Zelená Hora, která zřejmě byla ve vnějším opevnění opatřena kascematy. Výsledky standardního stavebně historického průzkumu SÚRPMO, provedeného na hradě v Letovicích, prezentuje František Kašíčka.

Obsáhlou monografií, která vychází z velmi podrobného a kvalitního povrchového průzkumu, představuje text Jana Štětiny o hradu Olomučany. Výsledky archeologického výzkumu Jiřího Klsáka na hradě, dnes zámku v Sokolově (Falknově) zpracovává Ladislav Holík. Mezi zcela zaniklé památky, suma informací o nichž je již bohužel díky barbarství současnosti již definitivně uzavřena, náleží tvrz Brčkola v Černém Volu, zpracovaná Josefem Hložkem. Mimořádně přínosné výsledky detailního a kvalitního archeologického výzkumu zaniklého dvora osekého kláštera Hrnčie prezentuje Petr Meduna.

V rubrice Militária nalezneme aktuálně zařazený text z pera Tadeusze Grabarczyka a Olgierda Lawrynowicze, který rozebírá a hodnotí zbraně a zbroj na iluminacích pařížského zlomku latinského překladu kroniky tzv. Dalimila. V oddílu Každodenní život prezentuje Tomáš Durdík se +Zdeňkem Hazlbauerem obsáhlý a kvalitní soubor gotických a renesančních komorových reliéfně zdobených kachlových kachlí získaný archeologickým výzkumem severovýchodního kouta nádvoří horního hradu na Křivoklátě. Výjimečný soubor renesančních portrétních kachlí nejspíše pochází z kamen, která zde byla vystavěna v rámci úprav pro pobyt Filipiny Welslerové. I příspěvek Ireny Loskotové a Češka Pavlíka je věnován kamnovým kachlům, tentokrát pocházejícím z hradu Pernštejn. Eva Ulrychová prezentuje soupis archeologických nálezů z hradů Brada, Bradlec, Kumburk, Velíš a Železnice, uložených ve sbírkách muzea v Jičíně. Oddíl uzavírá stručná informace Tomáše Durdíka o zjištění překvapivých okolností vzniku padělků pražského groše nalezeného na hradě Kozlov (Chlum), publikovaného na stránkách osmého svazku Castellologica bohemica. Velké množství nových informací již tradičně obsahuje i oddíl Materiál. Nejprve v něm Tomáš Durdík a Jiří Fröhlich referují o nových zjištěních o podobě hradu Újezdec, získaných především v rámci nevelkého, ale přínosného záchranného archeologického výzkumu Prácheňského muzea. Ivan Peřina podrobně zpracovává dochované reliktu teplovzdušného vytápění paláce na hradu Zbiroh. Výsledky záchranného archeologického výzkumu na hradě Lichnice pak zpřístupňují Jan Frolík, Linda Foster a Eva Kamenická sumarizují četná a velmi přínosná nová archeologická zjištění na hradě Roupov. Zachráněný archeologický výzkum v souvislosti s památkovou úpravou torza velké věže na hradě Nístějka je předmětem článku Jana Prostředníka. František Gabriel a Ivan Peřina stručně upozorňují na dochovaný fragment štíhlého bergfritu na zámku Milešov. Kresbou Choustníkova Hradiště F. A. Hebera, uloženou ve sbírkách Národní galerie, se zabývá Jiří Slavík. V posledním příspěvku prezentuje Zuzana Sklenářová své nálezy a představy o Hrádku u Lovčic a Veřejové skále.

V oddílu Kronika jsou zařazena připomenutí životních jubilejí Františka Kašíčky a Bořivoje Nechvátala, stejně jako nekrolog Zdeňka Hazlbauera. V oddílu Bibliografie nalezneme rejstřík k Sedláčkovým Hradům z pera J. Úlovce. Mimořádně obsáhlá je opět užitečná Bibliografická referativní a informační služba, členěná na části Monografie a Periodika, registrující a komentující podstatnou část evropské kastellologické produkce poslední doby. Svazek standardně uzavírá rejstřík autorů a mapa pojednávaných lokalit. Materiálově i metodicky velmi bohatý desátý svazek sborníku Castellologica bohemica přináší množství nových informací nejen pro vlastní kastellologické bádání, ale i pro ostatní medievisťické disciplíny. Zakoupit či objednat si ho lze v Knihovně Archeologického ústavu AV ČR (Letenská 4, 118 01 Praha 1), na přednáškách Společnosti přátel starožitností či na adrese Jitka Matějů, Hostýnská 13, 100 00 Praha 3.

Tomáš Durdík

Z hradů, zámků a tvrzí

Dne 1. dubna 2007 proběhla na hradě Malenovicích (okr. Zlín) vernisáž prodejní výstavy Kouzlo panských sídel v kresbách Milana Zikmunda (člen pobočky KASu ve Zlíně). Šlo především o francouzské hrady z Alasaka.

P. Vlčnovský

Starý Hrozatov (okr. Cheb). Smutný kontrast k opravené Loreť tvoří zdejší zámek. Podnikatelé František Kovařík a Jaroslav Hřebíček z pražské firmy S.M.S., obvinění ze zneužívání vlastnictví, stanuli 27. 9. 2006 před okresním soudem v Chebu

zato, že dopustili jeho devastaci. Objekt získala firma r. 1992 od ministerstva vnitra, jemuž prezentovala fiktivní, nikdy nerealizovaný záměr vybudovat zde centrum pro paraplegiky. Podnikatelé zámek obratem zastavili bance za třicetimiliónový úvěr, který nikdy nesplatili a peníze použili k jiným účelům. Zatímco obžalovaný Hřebíček se k soudu dostavil, obviněný Kovařík soudy od dubna 2006 ignoruje. Oběma hrozí až 2 roky vězení (Chebský deník 11. 8. 2006, Právo 29. 9. 2006).

Chlumek (okr. Sokolov). Areál statku, někdejšího panského dvora s barokním špýcharem v místě tvrze, před několika lety Sokolovská uhelná a. s. převedla obci Dasnice. Ta jej nyní poskytla soukromému zemědělci Jaroslavu Duchanovi pro zřízení ekofarmy. U farmy, kde se bude chovat skot a ovce, povede cyklostezka podél Ohře, což umožní využít sýpku jako ubytovnu, hostinec a rybářské muzeum. Realizace sympatické vize je rozvržena do několika let (Týdeník Sokolovska 4. 4. 2007).

Kamenný Dvůr (okr. Sokolov). Ruinu zámku od r. 2005 úspěšně opravuje pražská firma Hyperstavebniny, která zde u chebské silnice zamýšlí vytvořit hotel. Už v létě 2007 chce firma podle slov ředitele Jiřího Proučila zpřístupnit park a muzeum v zámku. V areálu má být muzeum, vinárna, restaurace, fínské lázně, wellness centrum, možnost použít loďky na rybníce či jezdit na koních. Kromě nových krovů, střešy a vikýřů má zámek i částečně novou omítku. Náklady generální rekonstrukce ve 2. pol. 20. století zdevastovaného zámeckého areálu se odhadují na 200 miliónů Kč (Týdeník Sokolovska 28. 3. 2007).

Litvínov (okr. Most). Od 1. 4. 2006 je veřejnosti uzavřen zámek, jehož vydání do konce r. 2006 vymohl městský úřad na krajském úřadu v Ústí n. Labem jakožto zřizovateli Oblastního muzea v Mostě. To mělo v objektu, zhaiveném historického inventáře již ve 20. letech 20. stol., od r. 1964 pobočku. Proces předání pozdržela restituční žaloba Ernsta Waldsteina-Wartenberga. Roku 2006 proběhla demontáž expozice i vyklizení depozitáře muzea, které zámek po etapách opravovalo (celková investice 25 mil. Kč) a do tří let chtělo být s opravami hotovo. Městský úřad, který adaptaci zámku odhaduje na 50 mil. Kč, hledá investora (Noviny Litvínovska/2005, Deník Mostecká 26. 4. 2005 a 28. 4. 2006).

Stružná (okr. Karlovy Vary). Zdejší zámek před r. 1989 patřil ministerstvu obrany. To ho prodalo za 7 mil. Kč soukromníkově, jenž ho za 14 miliónů prodal ruské firmě. Ta ho údajně chtěla přeměnit na rodinné sídlo bývalého ruského premiéra Viktora Černomyrdina. Nyní ho ale nabízí k prodeji za 80 miliónů, což vylučuje možnost odkupu obecním úřadem. Areál hlídá ochranka, zámek chátrá. Dnešního majitele nelze dohledat, na adrese, již ruská firma uvádí v obchodním rejstříku, sídlí firma jiná (Sokolovský deník 17. 3. 2007).

Štědrá (okr. Karlovy Vary). Zámek prodala obec poč. 90. let za asi 6 mil. Kč podnikateli, jenž tu slíboval zřídit jízďárnu, golfový areál, tenisové kurty, ale objekt prodal italskému podnikateli. Ten ho nyní nabízí za 12 miliónů (Sokolovský deník 17. 3. 2007).

Zbiroh (okr. Rokycany). Od května 2007 má v zámku fungovat hotel, provozovaný firmou Gastro Žofin. V letošní sezóně bude poprvé zpřístupněno podzemí objektu včetně vězení, a věž původního hradu. V dělové bašči bude doplněna expozice renesance (Sokolovský deník 15. 3. 2007).

Zelená Hora (okr. Plzeň - jih). Obec Klášter získala r. 2003 v restituci zámek, který se snaží pronajmout. Pronajat byl německému podvodníkovi, nyní se 3 roky jedná o pronájem s francouzskou firmou, jež chce v záruku provozovat hotel (Sokolovský deník 17. 3. 2007).

Pernolec (okr. Tachov) – zdejší renesanční tvrz, adaptovaná na barokní špýchar, v 1. pol. 20. st. koupil od Windischgrätzů Otto Fleischmann. Jeho dcera pí Culková ji získala v restituci a r. 2004 prodala Martinu Tumerovi. Ten objekt pod dozorem plzeňských památkářů postupně opravuje. Při tom byly objeveny střeby kamnových kachlí a pod navážkou i barokní můstek přes vodní příkop. Majitel letos počítá s obnovou interiéru, poté zvelebí okolí. Tvrz je útočištěm historického spolku Terra Tachovia (Týdeník Sokolovska 21. 3. 2007, příloha Domino).

Hustopeče nad Beřovou (okr. Píseň) – obci se pomalu daří po etapách – s výhledem 10 let – rekonstruovat místní zámek, jehož obnova si vyžádá asi 60 milionů Kč. Zatím byly opraveny renesanční arkády nádvoří, zpevněna část obvodového zdiva, jež bylo zčásti nově omítnuto. Záměrem radnice je mít zde mj. infocentrum a obřadní síň, případně knihovnu (Regionální zprávy ČT 1, 15. 4. 2007).

Lipník nad Beřovou (okr. Píseň) – v letošním roce se chystá oprava zámecké konírny, ze které chce mít městský úřad obřadní síň, kavárnu a galerii. Za dozoru olomouckých památkářů bude původnost zachována, včetně sgrafit z r. 1609, břídlivého obložení interiéru či střešní zahrady z r. 1861. Rekonstrukce spodní části konírny si vyžádá 8. mil. Kč, z nichž část by město chtělo získat jako dotaci Evropské unie (Zprávy ČT 1, 7. 5. 2007).

Bezručice (okr. Tachov) – v roce 2007 zahájil opravený zámek již 4. turistickou sezónu. Hlavním lákadlem expozice českého sklářství je Rybákův skleněný betlém, vážící 3,5 tuny. Nechybí ani místnost, věnovaná známému Kryštofu Harantovi z Polžic a Bezručic. Na zámku se třetím rokem pořádá Harantovské hudební léto a sympozia výtvarné skupiny Rubikon. Úbytkové kapacity se stylovým nábytkem se rozšíří o prostory bývalého vězení (Týdeník Sokolovska 9, 5. 2007, příloha Domino).

Tachov – Zdejší muzeum v červnu až srpnu 2007 pořádá výstavu „Zlatá šedesátá“ o 60. letech 20. stol. Mezi vystavenými exponáty bude také petice občanů za zachování tamního zámku, který měl být zbourán (Právo 22. 5. 2007).

Hřebený (okr. Sokolov). V průběhu loňského prázdninového workshopu, organizovaného majitelem objektu Bedřichem Loosem, se podařilo poněkud pokročit na opravě hradu, zejména vyzdřením klenby v přízemí paláce a dozděním obvodových zdí nádvořích hospodářských objektů. Bez zahraničních brigádníků pak práce na podzim 2006 pokračovaly zhotovením krovů a střešiny na věži včetně nové sanktusky. Finančí na obnovu je i nadále méně, než kolik je zapotřebí, a silný sponzor není v dohledu.

J. Břek

Zdeněk a Dana Procházkovi uspořádali 8. června 2007 na své tvrzi ve **Lštně** (okr. Domažlice) setkání majitelů tvrzí, archeologů, pracovníků Památkového ústavu, muzeí, státní správy a dalších příznivců historických sídel. Na programu byla prezentace rekonstrukce tvrže 2001 – 2006, archeologického, geobotanického a dendrochronologického výzkumu, popisu tvrže z desek zemských, rekonstrukce středověkých kachlových kamen z objevených fragmentů kachlí a jejich odhalení v interiéru tvrže. Po vystoupení skupin historického tance a historického šermu si současní majitelé tvrzí vyprávěli o svých radostech a strastech.

Redakce

Zprávy z klubu

Rada

Kontaktní adresa: KAS, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň. Tel. 604261000.

Redakce se moc omlouvá **královéhradecké pobočce** a jejímu pokladníkovi za to, že v jejich zprávě o hospodaření za r. 2006 řádil v minulém čísle redakční šotek. **Správně má být:** Zůstatek z r. 2005: 4765,50 Kč. Příjmy 1660 Kč (čl. příspěvky 1020 Kč, předplatné Hlásky 640 Kč). Výdaje 2944,50 Kč (čl. příspěvky a Hláska 2160 Kč, poštovné 198 Kč, kanc. potřeby 77 Kč, občerstvení 509,50 Kč). **Zůstatek: 3481 Kč.** V minulém čísle také „vypadla“ rubrika Už jste četli...?, takže informace o některých tiskovinách se objevují až v tomto čísle.

Rada na své schůzi 13. června rozhodla, že předplatné Hlásky na r. 2008 i „desátek“ za rok 2007 zůstávají na stejné výši, tj. 40 a 10 Kč. **Pokladníci poboček mohou začít s vybíráním příspěvků.** Schůze dále potvrdila pořádání konference Dějiny staveb 2008. Rada tak jako v loňském roce musí oficiálně vyzvat **pražskou pobočku** k urychlenému zaslání zpráv o činnosti a o hospodaření za rok 2006, neboť pobočka porušuje stanovy (měla zaslat zprávy do 10. března) a Rada bude muset zjednat nápravu. **Brněnská pobočka** zaslala jen zprávu o hospodaření, na zprávu o činnosti se čeká.

Pobočka Plzeň

Kontaktní adresa: KAS, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň. Tel. 604261000.

Na pravidelných schůzkách U Vincenta (nahoře) každou první středu v měsíci od 17.30 hod. zazněla v dubnu přednáška T. Karla o problematice hradu Hartenberku (Hřebený), v květnu P. Rožmberský a P. Mikota seznámili přítomné s tvrzí v Bezděkově u Kasejovic a v červnu hovořila K. Brzobohatá o hradu Prostiboří a jeho památkové „ochraně“. Pro nezastavené: restaurace U Vincenta se nalézá na adrese Javorová 14. Javorová ulice odbočuje od Slovanské třídy asi uprostřed mezi zastávkami Olšová a Vřesová tramvaje č. 1 směr Slovany, vpravo od směru jízdy. Restaurace je až úplně na jejím konci skrytá za stromy.

Jarní vycházka byla téměř letní. Slunce svítlo jako o závod, teploty vystupovaly nad 20 stupňů. V Planě přivítal účastníky pan Ansl, který měl organizaci „na triku“. Z věže městského kostela seznámil přítomné s Planou a okolím. Za kostelem jsme pak zhlédli zbytky městského opevnění (zeď, příkop, val) a několik velkých náhrobníků, podléhajících zubu času. Následovala prohlídka interiéru románského kostela na předměstí s nádherným románským vstupním portálem a obhlídka plánského hradu přestavěného na zámek. Ten byl (pohraniční stráž) a je (majetkové problémy) nepřístupný, pan Ansl zajistil alespoň přístup na pozemek, takže jsme se objektu mohli „dotknout“. Mimo jiné zaujal do arkády zazděný kámen s letopočtem MCCCCI. Následoval přesun pod Lazurovou horu u Michalových Hor a nesnadný výstup na její vrchol (629 m. n. m, 120 m nad údolím), kde jsou zbytky malého hrádku, založeného pravděpodobně rytíři z nedalekého Výškova. Skalnatá Lazurová hora je doslova prošípaná štolami, v nichž se těžil lazurit – druh vzácného kamene, užívaného na výrobu uměleckých předmětů i náhrobníků. V jedné z nich, dobře přístupné, se podařilo některým z účastníků nalézt krásné úlomky této ušlechtilé hominy (odborný výklad podal syn pana Ansla, účastníci obdrželi spolu s programem akce i podrobné informace o Lazurové hoře). Poté se vydala kolona již sedmi aut s 25 účastníky do Tachova, kde někteří vystoupili na bašty městského opevnění a obhlédli zámek (původně hrad), jiní poobědvali v restauraci umístěné v hradní tarasní zdi. Majitel tvrzíště a na něm stojící sýpky v Pernolci, který přislíbil její prohlídku, se bohužel v Tachově účastnil natáčení pořadu bavorské televize se středověkou tematikou a proto nám umožnil jen přístup na pozemek. Upravený objekt sýpky, v jehož zdivu jsou použity fragmenty kamenických článků z původní tvrže, je již z jedné strany obklopen nově obnoveným vodním příkopem. Následoval zámeček v Částkové, který je utilitárně upraven a slouží jako kanceláře zemědělského podniku, a potom zámeček ve Lhotce (Vogelsang), nyní v majetku dřevařské firmy. Jeho hospodářská část má již zřícenou střechu a také nevyužívaný objekt zámku s bohatě zdobenými štukovými stropy není v dobrém stavu. Zajímavá je vedle stojící sýpka a dobře zachovaná socha sv. Jana s aliančním erbem a kryptogramem na soklu. Po přesunu zkratkou polními a lesními cestami nás v Kočově čekalo zklamání. Pozemek tvrzíště je celý oplocen, na středovém pahorku stojí domek Mysliveckého sdružení, v němž je použita část profilovaného pozdně gotického ostění, které jsme však mohli sledovat jen z dálky. Zarostlý zbytek vodního příkopu, který bylo možné před několika lety spolu s valcem spatřit na jižní straně, již neexistuje. Místo bylo zbaveno porostu a nejspíše buldozerem srovnáno. Ani obhlídka místa bývalého hradu v Brodu nad Tichou nepřinesla výsledek; nepodařilo se ani spolehlivě identifikovat podle literatury jediný dochovaný úsek hradního zdiva. Tady autovycházka oficiálně skončila a panu Anslvi z Planě vyslovujeme poděkování za starost a přípravu vycházky. Na zpáteční cestě se ještě několik vytrvalců pokusilo nalézt v okolí výsky Vízky opevnění, o němž neměli místní chalupáři ani potuchy, ale je zakresleno v turistické mapě. I přes značné úsilí se to nepodařilo a tak jsme nemohli posoudit, jedná-li se o středověké tvrzíště či o opevnění z třicetileté války.

Jarní členské schůze se účastnilo pouhých 12 členů. Byly schváleny příspěvky na rok 2007 ve stávající výši, tj. 60 Kč (budou

se platit na podzim společně s předplatným Hlásky na rok 2008), přijmuto 7 nových členů, vzato na vědomí vystoupení 1 člena a pro porušení stanov (nezaplacení příspěvků) vyloučeno 15 členů. Ani jeden z nich bohužel neuhradil pohledávky pobočky. Schůze schválila návrh vedení pobočky poskytování úhrady nákladů na dopravu a odměny pro přednášející na čtvrtletních přednáškách, což umožní požádat o přednášku i mimoplzeňské odborníky a nečleny klubu. Dále byl schválen členský návrh, aby byly jarní a podzimní členská schůze spojeny s květnovou a listopadovou klubovou schůzkou v restauraci U Vincenta, neboť požádat členské schůze bez přednášek (ty se konají nezávisle na nich 4 x ročně) je časově náročné a byrokratické. Podzimní zájezd by měl směřovat na Křivoklátsko, autovycházka na Lounsko.

Jarní zájezd na Sušicko, vedený J. Richterovou, byl „poznámenán“ nádherným počasím a ještě nádhernější přírodou Pošumaví. Plný autobus poprvé zastavil v Budčicích u Rabí, kde bylo možné prohlédnout si románsko-gotický kostel, v němž zaujaly renesanční figurální náhrobníky a na nárožích kamenné hlavy kanců. Zbytky hradu Sohostova jsme pro špatný přístup vynechali a pokračovali do Frymburku. Na návrší s kaplí, chráněném dnes vypuštěnými rybníky, hlubokým příkopem a širokým valem, zbývá z někdejšího hrádku, dobytého za poděbradských válek, jen malý kousek zdi. Zato pod kopcem stojí poplužní dvůr, kde po zániku hrádku vyrostlo nové sídlo majitelů statku. Dnes jej vlastní několik osob a zčásti je obývaný. Některá okna ještě mají kamenná okosná ostění, jsou tu krákorce po převětu, prastará prejzová střecha. Všechna stavení dvora byla na straně do nádvoří i na vnější straně pokryta psaníčkovým sgrafitem. Tak zachovaný renesanční dvůr je jistě unikátem, ale jeho osud je nejistý. Následovaly Mačice, kde jsme jen obhlédli zámek a tvrz, přestavěnou na sýpku. Při dalším přesunu jsme si jen z autobusu prohlédli zámky v Žihobcích a v Hrádku u Sušice a vystoupili až v Mlázovech. Majitel zdejšího zámku a dvora, donedávna užívaných pro hospodářské účely, se pustil do přestavby objektů na penzion a ochotně nás provázel staveništěm. Další zastávkou byly Jindřichovice. Zde již penzion funguje a jak Nový zámek, tak Starý zámek (někdejší tvrz), před několika lety v zuboženém stavu, jsou vzorně opraveny v souladu s požadavky památkové ochrany. Majitel nás provedl penzionem a jeho manželka potom v parku připravila pohoštění. Ještě jednou děkujeme a doporučujeme (v autobusu jsme potom vybrali určitou hotovost, za zakoupeny publikace s historickou tematikou a zaslány do Jindřichovic). Majitelé obou posledně zmíněných objektů provázeli účastníky po svých „panstvích“ tak dlouho, že jsme již nemohli navštívit objekty, o nichž se jejich majitelé naopak náležitě nestarají. Nezbyvalo, než ještě navštívit hrad Velhartice. Opravená zřícenina se nalézá v neopakovatelně krásné poloze, je hojně navštěvována, zastřešen je i bývalý hradní pivovar, avšak řízníví poutníci zde bohužel pivo nedostanou. Škoda. Po procházce po jedinečném mostě spojujícím hradní věže vyschnu v krku. Posledním objektem byla prohlídka interiérů věžové tvrze ve Svojsicích, jimiž nás provedla boдрá Moravanka; ve tvrzích jsou nejen zajímavé stavební detaily, ale i vesnické muzeum a galerie. Jde o další ukázkou, jak je možné využít stávající památky. Někteří ještě obhlédli zdejší gotický kostelík (tyto objekty jsou prakticky na celém Sušicku krásně opravené), a jelo se domů. Děkujeme průvodkyni za výklad a zajištění přístupů do objektů.

Již nyní musíme oznámit, že **podzimní zájezd**, směřovaný ne přímo na Křivoklátsko, ale spíše na Rakovnickou a Lounsko, se bude konat **v sobotu 8. září**. Odjezd tradičně z parkoviště u Hamburku v 7:30 hodin. V plánu jsou následující lokality: zřícenina hradu Šprymberk, zámek a zřícenina hradu Petrohrad, zříceniny hradů Džbán a Pravda, středověké město Louňy a hrad přestavěný na zámek Nový Hrad u Jimlína. Zájemci (může jít i o nečleny klubu) nahlásí pí Matějkové na schůzkách či na tel. 377535886 nebo 777108634 datum narození a zajistí si místo. Cena zájezdu je i s pojištěním 190 Kč.

Přednáška pro veřejnost Mgr. Jany Richterové o nových zjištěních na hradě - zámku Boru u Tachova vyslechlo 24 osob. Nová zjištění posunula poznání vývoje stavby oproti dosavadním názorům na vyšší úroveň. Bor je památkou, jakých je v západních Čechách málo a zaslouží si v rámci probíhajících úprav pozornost odborníků.

Na **středu 26. září** je připravena další přednáška. Od 17. hod. bude v zasedací místnosti objektu Filozofické fakulty ZČU v Sedláčkově ul. 15 (2. patro) přednášet o výzkumech opevnění z třicetileté války v okolí hradu Třebele autor knihy zmíněné v rubrice Už jste četli dr. Václav Matoušek z Univerzity Karlovy; zároveň proběhne autogramiáda.

Pobočka Humpolec

Kontaktní adresa: KAS pobočka Humpolec, Hradská 818, 396 01 Humpolec.

Zpráva o činnosti v roce 2005: Členové pobočky se scházeli v průběhu roku při pořádání jednotlivých kulturních a dobrovolnických aktivit na hradě Orlick, a při jednání správy hradu dne 10. 6. a 2. 12. 2006. V prosinci proběhla výroční členská schůze, byl zvolen nový zástupce do společnosti Castrum o.p.s., a stanoven postup příprav pro zahájení provozu hradu v roce 2007, řešení priorit postupu oprav, údržby a úprav hradu. Jednotliví členové a dobrovolníci dále pomáhali při svépomocných pracích majitelům tvrze Proseč u Humpolce. Aktuální informace o hradě Orlicku u Humpolce a pamětihodnostech okolí lze nalézt na nové webové adrese: www.hrad-orlick.cz. Do knihovničky pobočky byla přikoupena publikace AH 31/06.

Zpráva o hospodaření v roce 2006: Zůstatek: 2059 Kč. Příjmy: 610 Kč (čl. příspěvky, předplatné Hlásky). Výdaje: 750 Kč (desátek 90, Hláška 160, publikace 500). Zůstatek: 1919 Kč.

F. Kocman

Další informace od poboček redakce do uzávěrky tohoto čísla neobdržela.

Kontakty na ostatní pobočky

Pobočka Praha

Kontaktní adresa: KAS Pobočka Praha, PhDr. Jiří Úlovec, Tř. Milady Horákové 133, 166 21 Praha 6 – Dejvice.

Pobočka Hradec Králové

Kontaktní adresa: Ing. Jiří Slavík, Nerudova 1210, 517 41 Kostelec n. Orlicí.

Pobočka Brno

Kontaktní adresa: Ing. Pavel Švehla, Ondráčkova 3, 628 00 Brno – Líšeň.

Pobočka Zlín

Kontaktní adresa: KAS pobočka Zlín, MUDr. Jiří Hoza, Česká 4760, 760 05 Zlín.

Uzávěrka dalšího čísla: 10. 9. 2007

(vyjde v první říjnové dekádě 2007)

HLÁSKA, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. ISSN 1212-4974.

Vychází čtvrtletně. Toto číslo vyšlo v 1. červencové dekádě 2007.

Šéfredaktor Petr Rožmberský, technický redaktor ing. Petr Mikota, redaktor pro internet Petr Beránek (<http://kas.sweb.cz>).

Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, Kopeckého sady 2, 301 56 Plzeň (pmikota@post.cz, nebo rozmb@kar.zcu.cz).

Vydává Klub Augusta Sedláčka za přispění Nadačního fondu pro kulturní aktivity občanů města Plzně.

Registrováno pod značkou OK UmP 23/1991. 350 výtisků